

Pitäjä pitäjältä

HEINJOKI

JUHLARUNO

Heinjoen pitäjän 10-vuotismuistojuhlaan 1. 8. 1954.

Kauko Jaarinen

Kymmenen vuotta ajan on kulkenut saatto
siitä kun jätimme Heinjoen heleät tienoot.
Ikuisen rauhan on saanut moni Taatto,
soikoon kummullaan keväiset tuulet vienot.

Monta on äitiä, siskoa, veljeä, lasta
täälläkin Vihdissä lähtenyt luokse Herran.
Vaikka on Heinjoen kotoiseen multa vastaa
toivonut saavansa viimeisen leponsa kerran.

Kymmenen vuottako siitä on kulunut vasta?
Niin paljon sentään on raivattu, uutta luotu.
Heinjoen miehet tulevaisuuteensa luottain
peltonsa kyntää kun rauha on taasen suotu.

Ei toivomme sammua, ei päämme painua saata,
ei murhe ja huoli mieleemme laatua painaa.
Me elämän luomme, se nähty on taasen,
me kestämmme murheen — on keestetty aina.

Toivomme elää! On uskomme vieläkin varmaa,
et' aurinko paistaa heleän heimomme tiehen,
vaikk' välillä mieli on musta ja elämä harmaa,
niin vaiva ja työ luo pojista sitkeän miehen.

Heinjoen nuoret. Vaalikkaa muistoa kodin.
Teidät on kohtalo vieraalte konnulle tuonut.
Karjalan kansa ei sorru töin, ei sodin,
kun Herra on sille ankaran elämän luonut.

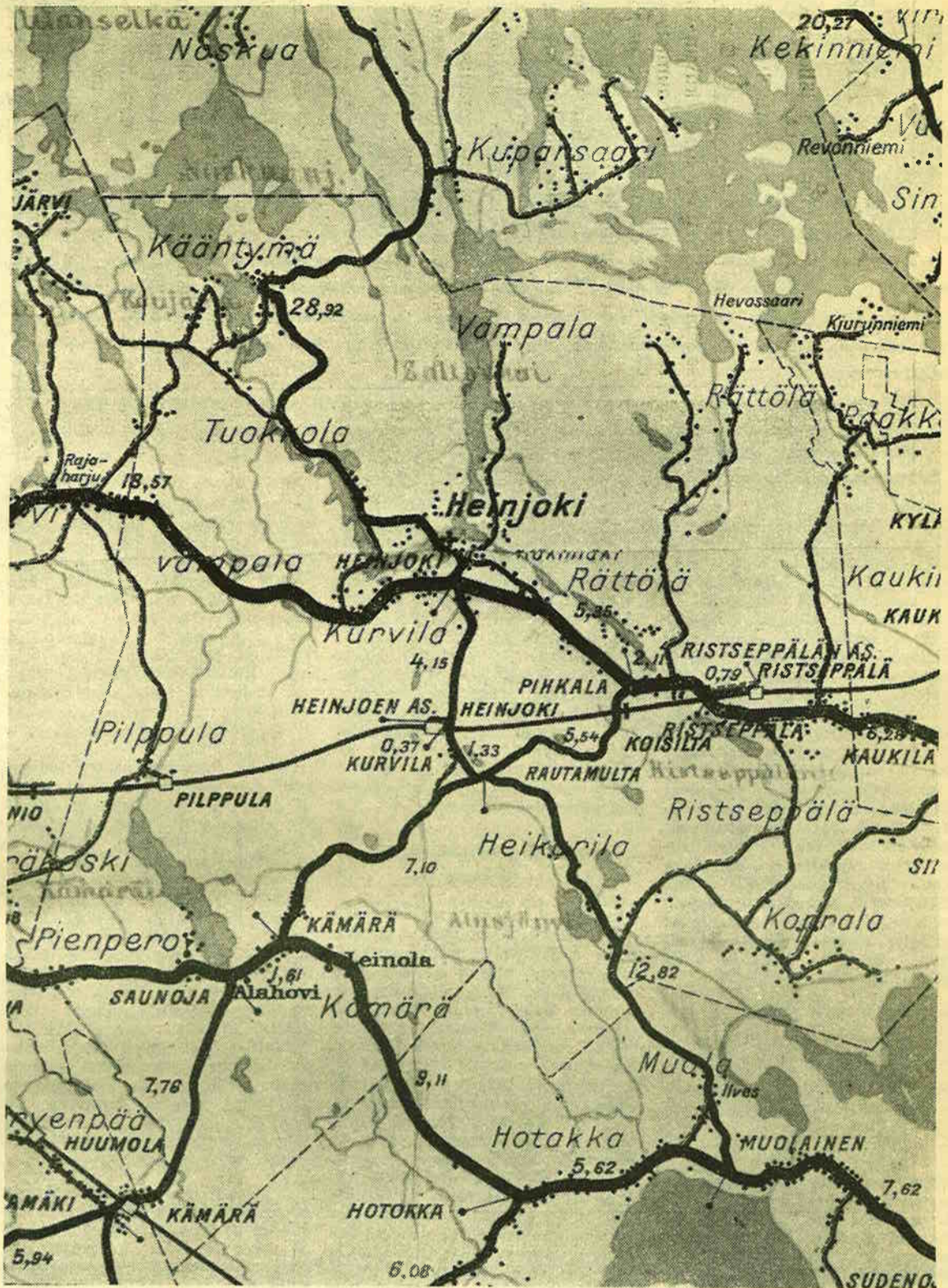
Lokakuussa 1970

TÄMÄ HEINJOKI-LIITE

julkaistaan Heinjoki-säätiön toimesta. Entisestä kotipitäjästä ja sen asukkaiden elämän eri vaiheista kertova lehti on monien — tässä nimeltä mainitsemattomien — heinjokelaisten talkootyön tulos. »Talkootyön» kokoojana on ollut valtiotieteiden opiskelija Marja Koskinen.

Tämä lehtinen ei pyri eikä olisi pystynytkään antamaan täydellistä kuvaa Heinjoesta ja heinjokelaisista. Sanotaan vain: tällaisestakin siellä oli, tällaisestakin on tapahtunut. Näillä sivuilla syntymäpitäjämme ihmiset kuvaavat kuluneita vuosikymmeniä sellaisina kuin he ovat kaiken nähneet ja kokeneet.

Heinjoki-säätiö haluaa kiittää kaikkia teitä, jotka tavalla tai toisella olette auttaneet tämän julkaisun ilmentymisessä.

HEINJOKI

Heinjoki sijaitsi Karjalan kannaksen pohjoisosassa, ja sen rajanaapureina olivat Anteran, Viipurin, Kuolemanjärven, Muolaan ja Äyräpään kunnat. Pitäjän kokonaispinta-ala oli vesistöjä lukuunottamatta 310 km². Suurin pituus luoteesta kaakkoon oli 28 km ja leveys koillisesta lounaaseen 25 km.

Pitäjän pohjois- ja eteläosa erosivat toisistaan melkoisesti luontonsa puolesta; eteläinen puoli oli tasaista mäntyä ja kuusta kasvavaa metsämaastoa, jossa kallio-perä vain harvoin oli näkyvissä — kun taas pohjoispuoli oli sekametsävaltaista, kallioista ja kumpuilevaa. Pinnanmuodostuksen epätasaisuutta korosti pitäjän läpi kulkeva Äyräpään selänne.

Heinjoen viirin on suunnitellut Lassi Jaarinen ja se valmistui v. 1969.

Järvien lukumäärä nousi päälle viidenkymmenen; pitäjän järvet olivat enimmäkseen santapohjaisia ja kirkasvetisiä. Jokia oli vähem-

män, kannattaa kuitenkin mainita Koveron suoalueilta tuleva Vuokseen laskeva Heinjoki, jonka mukaan pitäjä on saanut nimensä.

Heinjoki oli maatalouspitäjä ja se kulkikin viljapitäjän nimellä. Leipäviljan osuus koko peltoalasta oli v. 1939 21,3 % kun se koko maassa vastaavana aikana oli 18 %. V. 1940 oli peltoa ja puutarhaa 4835 ha, luonnonniittyä 2775 ha ja metsää ja joutomaata 23 400 ha.

Asukasluku oli v. 1939 3669 henkilöä. Mainittakoon, että v. 1900 se oli 3109 henkilöä, joten muuttoliike pitäjään ei ollut suuri.

Heinjoella oli viisitoista kyläkuntaa: Heikurila, Korpala, Kurvila, Kämärä, Kääntymä, Lahdenperä, Pienperä, Pihkala, Pilppula, Pirilä, Ristseppälä, Rättölä, Savastila, Tuokkola ja Vampala.

Everstiluutnantti evp. Martti Noponen:

Heinjoen miehet talvisodassa

Vuodesta 1934 alkaen perustui kenttäarmijan liikekannallepano aluejärjestelmään. Paikalliset suojeluskunnat yhdessä Lotta-Svärd-paikkalisosastojen kanssa asettivat liikekannallepanossa tarvittavan suoritus- ja apuhenkilöstön. Suojeluskunnan tehtävänä oli myös miesten hälyttäminen, johon suojajoukkoja perustavilla suojeluskunnilla, kuten Heinjoen suojeluskunta, oli vain muutaman tunnin aika varattuna. Suunnitelmien mukaan kokoontuivat palvelukseen kutsutut omien kyliensä kokoontumispaikkoihin, josta heldit ohjattiin joukkoyksikön perustamispaikkaan.

Tämän suunnitelman mukaan perustettiin Talvisodan YH:n alkaessa Erillinen Patteristo 4, johon pääosa Heinjoen reserviläisistä, yli 170 miestä, talvisodassa kuului. Vähäinen määrä heinjokelaisia osallistui sotaan linnoitusten miehistönä sekä muissa erikoisjoukoissa.

Lokakuun 6. päivänä 1939 noin kello 16 aikaan tuli Heinjoen paikallispuolustajille Eero Leinolle puhelinsanoma, jossa käskettiin ylimääräiset kertausharjoitukset toimeenpantavaksi. Tämä tarkoitti reserviläisten kutsuamista palvelukseen ja sodanajan joukko-osastojen perustamista. Toiminnan tuli tapahtua samalla nopeudella kuin liikekannallepanossakin. Itse asiassa ero olikin vain nimikysymyksessä.

Kello 19 mennessä oli suoritushenkilöstö hälytetty ja kokoontunut. Lähetit odottivat YH-käskykorttien saapumista Viipurista Kannaksen sotilaspiirin esikunnasta. Kyläosastoissa olivat korttien levittäjät valmiina. Ilmavalvonta saatettiin toimintaan.

YH-kutsukortit tulivat autokuriirien tuomana puolen yön tienoilla. Lähetit lähtivät viipymättä kiidättämään niitä kyläosastoihin. Korttien jako tapahtui aamuyöllä ja lokakuun 7. päivän aamuna alkoivat Heinjoen miehet matkansa perustamispaikkaan Pölläkkälään. Täällä heit olivat vastassa yksikön päälliköt ja vääpelit. Nämä sijoittivat miehet tehtäviinsä patte-reissa. Jokaisen miehen tehtävä oli etukäteen merkitty sotilaspassiin ns. sarjanumerolla.

Suojeluskuntalaiset saapuivat palvelukseen täysissä varusteissaan. Muut saivat varustuksensa perustamispaikasta. Heinjokelaiset toivat mukanaan tykkinsä ja muun harjoituskäytössä olleen kalustonsa. Kiireessä tapahtui unohtamisiakin. Mm. Kopralaiset unohtivat suuntakehänsä tykkivajansa nurkkaan, josta se parin päivän kuluttua noudettiin.

Patteriston kokoonpano oli seuraava:

- komentajana majuri Lauri Vahe
- esikunta
- esikuntapatteri
- 1. patteri
- 2. patteri
- 3. patteri
- patteriston kolonnat (ampumarivike- ja elintarvikekolonna)
- 3. patterin henkilöstö oli lähes kokonaan heinjokelaisista. Esikuntapatterin, 2. patterin ja kolonnien miehistö oli puoleksi äyräpääläisiä ja puoleksi heinjokelaisia. 1. patte-

ri puolestaan oli äyräpääläisten miehittämä.

Moneen talvisodan joukko-osastoon verrattuna oli patteristo erinomaisesti varustettu. Jokaisella miehellä oli sotilaspuku ja käsiase. Tykit olivat kooltaan pieniä, mutta teholtaan hyviä 76 LK/10-13. Alunperin ne olivat vapaus-sotasaaliiksi saatuja venäläisiä vuorikanuunoita. Patteriston komentajan keksintöä oli niiden keventäminen poistamalla suojakilvet, jolloin kanuunat tulivat vieläkin keveämmiksi liikutella ja helpommiksi naamioida niin tuliasemissa kuin marssienkin ajaksi.

Heti perustamisensa jälkeen

lokakuun 9. päivänä marssi patteristo keskitysalueelleen Säiniölle, jossa majoitettiin pääasiassa sisä-majoitukseen tämän asutuskeskuk-sen taloihin. Täällä aloitettiin patteriston kouluttaminen taisteluyksiköksi, joka oikeastaan oli koulutuksen kertausta. Patteristo oli ollut v. 1936 samassa kokoonpanossa kertausharjoituksissa Perkjärvellä. Patteriston koulutustaso kohosi pidettyjen kehysharjoitusten, suuntaus- ja tiedustelukoulutuksen ja viestiliikenneharjoitusten ansiosta nopeasti. Myös linnoitustöitä tehtiin. Hörhöttäjänsuolle Näykkijärven ja Korpelanaution välille kaivettiin panssaristettua. Myös kaivettiin suojapoteroita majoituspaikkojen pihalle. Viimemainittujen syntyminen oli huomattavassa

määrin omin luvin tehtyjen koto-napistäytymisten »maksua». Oli täysin ymmärrettävää että 30-40 kilometrin päässä oleva koti veti miehiä puoleensa, varsinkin kun lähtö oli ollut niin äkillinen eikä kotiasioiden järjetelyyn ollut aikaa. Kun mitään ratkaisevaa ei näyttänyt tapahtuvan, alkoi oleskelu Säiniöllä pitkästyttää. Yleisesti uskottiin, ettei sotaa sittenkään tule. Alkoihan evakuoitunut siviiliväestökin palata koteihinsa.

Oleskelu Säiniöllä päättyi kuitenkin äkisti marraskuun loppupäivänä, jolloin sodan syytminen sittenkin alkoi näyttää yhä todennäköisemmältä. Patteriston pääosa — esikuntapatteri, 1. ja 3. patteri sekä kolonnat — siirrettiin junakuljetuksina Valkjärvelle, minne saavuttiin 27.-28. 11. välisenä yönä. Miehet majoitettiin osaksi JP 2:n kasarmeihin, osan saadessa tyytyä telttamajoitukseen. »Mainilan laukaukset» oli ammuttu ja hyökkäämättömyyssopimus sanottu irti. Täällä Lipolan suunnallakin vaurauduttiin pahimpaan ja patteristo siirrettiin lähemmäksi tulevaa toiminta-alueitaan Valkjärven Veikkolan kylään. Tarkoituksena oli ryhtyä rakentamaan puolustusasemia, mutta sodan alkaminen 30. 11. muutti tehtävät toisiksi.

2. patteri, jossa myös oli heinjokelaisia, sai Säiniöllä erillistehtävän ja siirtyi se 27.-28. 11. välisenä yönä junalla Kanneljärvelle, mistä se marssi Kivennavan kirkolle ja asetui stellä tuliasemiin.

Panssarivaunusteet halkoivat Heinjoellakin viljelysmaita ja metsiä.

Karmea herätys

Marraskuun 30. päivän aamuherätys oli karmea. Herätysignaalinä olivat venäläisten tykkien kranaattien räjähdykset ja sirpaleiden vinkuna.

Patteriston tykit ajettiin tuliasemiin Lipolan länsipuolelle Keisarimäelle. Lipolan kylään tunkeutunut vihollista tulitettiin kiivaasti. 3. patterin perustama tulenjohtopaikka oli Lipolan liepeillä. Joulukuun 1. päivänä illan suussa jouduttiin vetäytymään Lipolasta. Tykit siirrettiin tuliasemiin Valkjärven pohjoispuolelle, josta käsin tuettiin viivytystaisteluja 1.-3. 12. Rampala-Kosteala tasalla sekä 3.-4. 12. Siparilan kylässä. Puolustaminen tällä suunnalla oli sitkeää, sillä 5 päivän aikana oli maastoa jouduttu luovuttamaan vain 20 km.

Valkjärven itäpuolella oli vihollinen 3. 12. päässyt tunkeutumaan asemiemme läpi ja eteni Valkjärven kirkolla ja Siparilassa olevien joukkojen selustayhteyksille. 3. patterin tulenjohtue, joka oli Siparilassa reserviluutnantti Siukosen kymenlaaksoaliskomppanian mukana, oli vähällä jäädä saarroksiin. Vetäytyminen palavasta Siparilasta onnistui aivan viime hetkessä, ennenkuin vihollinen sai vedetyksi saartorenkkaan umpeen. Patteristo siirtyi nyt tuliasemiin pääpuolustulinjan taakse Pasurinkankaalle. 3. patteri asetui lähelle Punnuk-sen asemaa Korpiojalle vievän tien varteen.

Ennen sodan alkua Kivennavalle sijoittunut 2. patteri osallistui viivytystaisteluihin Kivennavan Lintulan suunnassa. Vetäytyminen tapahtui viivytystaisteluja käyden pitkin Kivennavan-Sudenojan tietä Parikkalan kankaalle. Täältä marssi 2. pateri Pasurinkankaalle, jossa 7. 12. liittyi patteriston pääosan yhteyteen. Sodan alun viivytystaisteluvaihe oli nyt päättynyt. Heinjoen miehet olivat osallistuneet kiivaisiin taisteluihin, mutta selviytyneet ihmeteltävin vähäisin tappioin. Vain yksi mies oli kaatunut Lipolan suunnalla. 3. patterin alikersantti Joonas Hallenberg kaatui 2. 12. Rampalassa saatuaan osuman kranaatin sirpaleesta. Myös 2. patteri oli antanut uhrinsa. Sen tulenjohtaja vänrikki P. Soiniemi kaatui Kivennavalla.

Pasuri-Oinaala

Osallistuessaan puolustustaisteluihin Pasurin lohkolla miehitti 2. patteri tulenjohtopaikat Sarkolan suunnassa ja 3. patteri aluksi Metelinmäellä ja myöhemmin Pasurinlahdessa. Tuliasemat olivat niin-kuin edellä jo mainittiin Punnuk-sen pysäkin lähellä. Pasurin lohkolla viivytettiin joulukuun 22. päivään saakka. Taistelutoiminta oli tänä aikana melko vähäistä, tykistön ja kranatinheitin häirintätulta ja pikkukahakointia. 12. 12. käytiin Pasurin tienhaaran maastossa kahakka, johon myös esikuntapatteriin kuuluvat Heinjoen pojat osallistuivat ja tiettävästi vielä

omin lupinsa. Tämä kahakointi tuotti sotasaalistakin, kenttäkeitin ja muutamia ajoneuvoja saatiin vallatuksi ja kuljetetuksi omalle puolelle.

Pasurinkankaan suhteellisen rauhallinen kausi päättyi 22. 12. Patteristo siirtyi silloin Yksjärven — Muolaanjärven kannakselle Oinalan kylän koillispuolelle osallistua II AK:n suureen vasta-hyökkäykseen. Patteriston tehtävänä oli tukea 4. Prikaatin hyökkäystä Parkkilaan ja siitä edelleen Perkjärven suuntaan. Hyökkäyksessä pyrittiin yllätykseen ja sen vuoksi ei tässä suunnassa suoritettu tykistövalmistelua, joskin kaiken varalta maalit oli mitattu ja ampuma-arvot laskettu. Prikaatin hyökkäyksen oli määrä alkaa kello 7.00, mutta liikkeellelähtö myöhästyi runsaan tunnin. Myöhästymisen syytä ei liene tarkoin selvitetty. Viivytely vei kuitenkin yllätyksen edun. Hyökkäys ei päässyt kun-nolla alkamaankaan, kun se jo pysähtyi vihollisen voimakkaaseen tuleen. Parkkilan tienhaara saatiin kuitenkin vallatuksi jalkaväen kärsiessä raskaita tappioita. 3. patteri perusti Parkkilaan tulenjohtopaikan. Hyökkäys keskeytettiin noin kello 14.00 ja pataljoonat tulenjohtueineen irrottautui ja vetäytyivät lähtöasemiinsa. Patteristo tuki tulellaan irtaantumista ja vetäytymistä. Hyökkäykseen osallistuneiden pataljoonan tappiot olivat 33 kaatunutta, 70 haavoitunutta ja 21 kadonnutta. Patteristoa suosi edelleen ihmeellinen onni. Yhtään miestä ei kaatunut ja haavoittumisetkin olivat aivan lieviä.

Tätä hyökkäysyritystä kutsuttiin jälkikäteen vähemmän mairittelevalla lempinimillä. Sen valmisteluja leimasi kiireys ja haparointi, joukkojen myöhästeleminen sekä epätarkoituksenmukainen salaaminen. Ilmeisesti tästä syystä miehiltä puuttui uskoa yrityksen onnistumiseen eikä hyökkäyksessä ollut täyttä pontta. Varmasti ei hyökkäys kuitenkaan ollut merkityksellisen, sillä se lienee sekottanut vihollisen suunnitelmia ja myöhästytännyt sen uusien hyökkäysten alkua.

Hyökkäyksen jälkeen jäi Patteristo tänne Oinalan lohkolle tukemaan JR 4:n puolustusta. Tuliasemat olivat Sudenojan eteläpuolella ja tulenjohtopaikat Parkkilan Kuolleensuon ja Oinalan maastossa. Osa 3. patterin tulenjohtueesta oli komennettu KTR 11:n Muolaan kirkon lohkolle joulukuun lopusta tammikuun puoliväliin.

Helmikuun alkupäiviin saakka pysyi Yksjärven—Muolaanjärven välinen rintamanosa suhteellisen rauhallisena. Tiedustelutoimintaa oli ja vihollinen yritti soluttautua erityisesti Oinalassa Muolaanjärven rantapengertä pitkin sivustaamme. Myös tykistön häirintä-tuli oli melkein keskeytymätöntä. Ilmapommituksia oli usein, mutta niiden aiheuttamat tappiot olivat vähäisiä. Ilmeisesti vihollinen ei saanut paikallistetuksi patterien tuliasemia, koska suoranaisten tykistökeskitys tai ilmapommitus ei

Er P 3:n tulenjohtoporukka kuvattuna Virolahden Ala-Pihlajassa Värin talon pihalla sodan loputtua.

PELLERVO HYYTIÄINEN:

Kotirintaman talvisotaa

Talvisodan aikana ei sotaa käyty yksin rintamalla. Sotatoimialueen kotijoukoilla oli oma tärkeä tehtävänsä. Kaikki reserviin kuuluvat miehet olivat rintamapalveluksessa. Suurin osa lienee ollut 16 — 19-vuotiaita poikia, lähettitehtävissä vieläkin nuorempia. Heinjoen sk:n talvisodan aikaiset tärkeimmät velvollisuudet olivat vartiopalvelus ja evakuoinnin suorittaminen. Lotat hoitivat omalta osaltaan puhelinkeskustoja ja muonitusta sekä auttoivat siviiliväestön evakuoinnissa. Väliainkoja käytettiin sotilaskoulutukseen, jonka tärkeys paljastui sodan loppuvaiheessa, jolloin jouduttiin taisteluun vihollisen laskemia desantteja vastaan sekä ottamaan osaa Summan taisteluun.

Tammikuun lopulla kävivät värrikki Lauri Pullinen ja Johannes Virolainen ilmoittamassa paikallispuolustajien toimivalle värrikki Kalevi Purhoselle tärkeän viestin: Vihollisen tarkoituksena on laskea Vuoksen lahtien jälle desantteja. Kaltavesi saattaa olla Heinjoella sellainen paikka. Samalla saatiin ohjeet partiointiin järjestämisestä ja pääjoukko muutti välittömästi majaa seuratalolta Oiva Hyytiäisen taloon lähemmäksi valvottavaa aluetta.

Partiointi alkoi Kaltaveden länsipuolelta mentiin Rainion ja Mustalahden peltojen yli. Latu kiersi aivan lähellä rantaa, jotta näkyvyys jälle olisi mahdollisimman hyvä. Paluureitti kulki Sintosen rannasta Lehminiemeen, Akalahden ja Lammassaaren kautta Huutoniemeen. Matkaa majapaikkaan kertyi kymmenisen kilometriä.

Alkujännitys alkoi hävitä, kun useaan vuorokauteen ei mitään kuulunut tapahtuvaksi. Lentokoneiden surinaa oli ilmassa, mutta ruvettiin jo uskomaan, ettei mitään erityisempää seuraisi. Sitten tuli hälytys. Puolenyön jälkeen lähtenyt partio, jossa olivat mukana ainakin Aarne Taponen ja — hänen muistinsa mukaan — veteraani Juho Tiainen, Apelin Antti (Hyytiäinen) ja Eugen Vajonin naiset ja vanhuksat eivät olisiljeff, saapui aamuyöllä ja ilmoitti, että yksi desantti oli ammuttu ja useampiakin on varmuudella liikkeellä.

Kyllä nyt unet kaikkosivat silmistä. Linnuntietä kulkien ammuttu desantti oli vain kolmen

kilometrin päässä. Oli koettu ilmapommituksia monet kerrat, mutta nyt — kukaties — seuraisi lähitaistelu kuolemaa halveksivia desantteja vastaan.

Siinä hälinässä partion miehet kertoivat hengästyneinä ilmatoinnasta. Yksi kone oli lentänyt niin alhaalla, että kirkkaassa kuumassa sen saattoi selvästi havaita. »Räätälin Arppo», kuten häntä sakissa yleisesti kutsuttiin, oli hiihtänyt parisataa metriä muista edelle ja huomannut kaislikossa tumman hahmon, josta käytiin kiihvasta keskustelua. Oliko kysymyksessä kivi vai ihminen — jälle pudotettu vakooja? Antti, joka kallistui kiven kannalle, lähti hiihtämään paikalle. »Täällä on jäljet», ehti Antti sanoa, kun aseensa lukot rapsahdivat ja asia oli selvä. Seurasi nopea maahan-syöksy. Nyt puhuivat myös partion aseet ja siinä tapasi kohtalonsa vihollinen — kaukana linjan takana.

Lähempi tarkastelu melkein pelästytti miehet: ammutulla oli suomalainen sotilaslakki ja puku. Helpottuneina havaittiin aseiden ja eväiden olevan venäläistä alkuperää.

Matti Sintosen talosta lähdettiin hakemaan hevosta ruumiin poistamiseksi. Kävi ilmi, että ovella oli käynyt koputtelijoita, Antti (Hyytiäinen) ja Eugen Vajonin naiset ja vanhuksat eivät olisiljeff, saapui aamuyöllä ja ilmoitti, että yksi desantti oli ammuttu ja useampiakin on varmuudella liikkeellä.

Kyllä nyt unet kaikkosivat silmistä. Linnuntietä kulkien ammuttu desantti oli vain kolmen

lytyksen tullessa majapaikka sai heti parivartion, Majurin Matin ja Hallenbergin Reinon.

»Hevoset valjaisiin ja miehet rekeen», kuului värrikki Purhosen käsky. »Minä en laittaisi miehiä rekeen», yritti Litjan Antti Purhoselle. Mutta värrikin sanat painoivat enemmän kuin veteraanin ja miehet suksineen sulloittiin rekeen ja suunta kohti Matti Sintosen taloa. Noin kilometri oli ajettu, kun joku huomasi jäljet tieltä metsään ja kyyti loppui lyhyeen. Sukset jalkaan ja ketjuun. »Sähkömonttööri. Blankenstein johti jälkien perään metsään lähtevää ryhmää.

Vain muutama metri tieltä metsään ja silloin pamahti kaksi laukausta samanaikaisesti vain parikymmenen metrin päässä. Lunta siinä haukattiin ja jälkeinpäin voitiin vain ihmetellä, ettei kehneään ollut osunut, vaikka yksi suksen kanta silpoutui käsikranaatin räjähtäessä sen päällä.

Metsän ja pimeän suojassa pääsivät desantit, joita oli kaksi, vetäytymään Lepikkolahden pelolle heinälatoon. Piirrettyjen miesten pakomahtoisuudet olivat lopussa, mutta antautumiskehoituksiin vastattiin: »Ampukaa vain seulaksi, ei sittenkään.» Aamun valjettessa ammuttiin lato tuleen, toisen ruumis ehdittiin saada pois toisen palaessa ladon mukana.

Tehtävä jatkui, sillä ei ollut tietoa, montako vielä oli jäljellä. Partio lähti liikkeelle — nyt sukilla. Matti Sintosen talon läheltä löytyi yksi desantti, joka antautui ilman vastarintaa. Naureskeli kylä, mutta ei paljon puhunut Pau-

Viljo Teivonen entisillä kotisijoiillaan.

Kämärän Alahovin raunioita.

kun Pekan jututtamisyrityksistä huolimatta. — Kolme desanttia oli ottanut suunnan kaltaan itärintaan. Ryhmä kahlasi paksussa lumihangassa osittain partiointilata myöten kohti kylää. Kosketuksen näihin omat miehemme saivat Lähelamin ja Kirkkosaaren välisessä maastossa. Kohtalo oli sama kuin tovereillakin.

Sodan kovuus saatiin tuntea myös omalla puolella. Sikiön Kallervo kuoli käsikranaatin sirpaleista ja Taposen Gunnarin tavoitti desantin ampuma luoti.

Kaltaan jäältä löytyi seitsemän laskuvarjoa, kahdeksannella oli laskettu seitsemän paria suksia sauvoineen. Meille onneksi sukset

eivät pudonneet jälle eivätkä desantit niitä koskaan löytäneet.

Kahdeksisen tuntia kestänyt jännittävä taistelu desantteja vastaan oli päättynyt ja kaksi oli joukotamme ikuisesti poissa. Jälkeenpäin pysähtyy kysymään, miten olisi käynyt, jos partiointia ei olisi ollenkaan järjestetty. Tai jos kaikki seitsemän olisivat päässeet kosketukseen toistensa kanssa. Seuraavan päivän ilmatoiminta antaa aiheen uskoa, että lisää olisi tullut. Ammutuilla desanteilla oli monivärimerkkilamput ja jos he olisivat saaneet tilaisuuden niiden käyttämiseen, voi seurauksia vain aavistella.

kohdistunut niihin. Tuliasema-alueet olikin naamioitu huolellisesti ja liikkuminen niissä tapahtui ankarasti säännösteltynä.

Helmikuun alkupäivinä alkoi taistelutoiminta vilkastua. Ensimmäinen Summan suunnasta Muolaanjärven takaa kuulumaan taukoamatonta jylinää. Muutaman päivän päästä alkoi samanlainen jyske Pasurin puolella. Pasurinkankaan puolustajat olivat tiukoilla ja tarvitsivat apua. Helmikuun 10. päivänä lähetettiin 3. patteri Pasurilla taistelevien avuksi. Tykistökaluston vähäisyyttä kuvaavana voidaan pitää 3. patterin jakamista kahtia. Toinen tykkijoukko lähetettiin 12. 2. Punnusjoelle. Tämä jaos sai Punnusjoella ilmapommituksen tuliseimiä. Yksi lentopommi räjähti toisen tykin asemassa ja vaurioitti tykkiä. Henkilötappioita ei tässä räsäyksessä tullut.

Kotipitäjää puolustamassa

Tuskin oli 3. patteri lähtenyt Oinalasta, kun sielläkin aloitti vihollinen rumputulensa ja hyökkäilynsä. Niinpä 3. patteri vedettiin kiireesti takaisin patteriston yhteyteen 14. 2. Vihollinen oli päässyt Summassa läpimurtoon ja sen seurauksena alkoi Oinalan — Muolaan lohkokalakin vetäytyminen. Yöllä 6.—17. 2. komennettiin patteristo

»seis — ajoon» ja se marssi Äyräpäänjärven luoteispuolelle tukemaan Sikniemen — Ilveksen puolustajia. Nyt tunsivat Heinjoen miehet tosiaankin puolustavansa kotejaan. Patteriston tuliasemat olivat nyt Koprolassa oman kunnan alueella. Sikniemessä jouduttiin taistelemaan käytännössä katsoen varustamattomissa asemissa. YH:n aikana oli tehty joitain poteroita, mutta alavassa maastossa syyssateet olivat täyttäneet ne vedellä ja ne olivat nyt umpijäässä Paksussa roudassa olevan maan kaivaminen oli sangen työläästä. Mutta kymmenen päivää sittenkin kesti puolustus Sikniemessä. Näiden taisteluiden aikana havaittiin vihollisen tykkitulen tulleen entistä tarkemmaksi ja ilmapommitukset tavoittivat jo paremmin maailinsa.

Vihollisen taukoamattoman painostuksen vuoksi jouduttiin Sikniemen asemasta luopumaan 25. 2. Patteristo tuki jälleen viivytäviä osastoja Ristseppälän pohjoispuolella olevista tuliaseista. 27. 2. marsittiin Kaltoveden yli Kuparsaareen. Kotipitäjä oli näin jäänyt vihollisen haltuun.

Maaliskuun alkupäivinä oli vihollinen päässyt Viipurinlahden yli ja pureutunut mantereeseen. Erillinen Patteristo 4 irrotettiin Kuparsaaren taisteluista ja se marssi

Kilpeenjoen — Vahvialan kautta Vanhaankylään ja sieltä edelleen Nisalahden. Vihollinen hyökkäsi ilmavoimillaan marssirivistön kimpuun ja aiheutti tappioita. Nisalahdessa jouduttiin raskaisiin torjuntataisteluihin ylivoimaista vihollista vastaan. Näitä taisteluja väritti erittäin vaikea ampumatarviketilanne. Rauhan tullessa 13. 3. 40 oli patteristolla vähemmän kuin 30 laukausta jäljellä.

Talvisota päättyi

Heinjoen tykkimiesten osalta täällä Säkijärven Nisalahdessa. Erillinen Patteristo 4 oli osallistunut eräisiin Talvisodan ankarimpiin taisteluihin. Se oli saanut mainetta hyvän koulutustasonsa, nopean tulenavauskykynsä ja erittäin tarkkan tulensa vuoksi. Mutta nämä taidot eivät korvanneet alituista ampumatarvikkeiden puutetta. Hyvällä koulutustasolla on ollut varmasti ensiarvoinen merkitys siihen, että tappiot talvisodassa jäivät heinjoelaisien osalta vähäisiksi. Vain patteristoon kuulunutta heinjoelaisista kaatui, kun kokonaistappiot kunnan osalta olivat 19 kaatunutta.

Rauhan tultua siirtyi patteristo Ylämaan Säämälan kylään jossa viivytettiin kolmen päivää. Pääpatteristo 4 irrotettiin Haminan pohjois-

puolella Onkamaan kylässä. Maailis—huhtikuun vaihteessa viimeisillä lumikeleillä siirtyi patteristo Virolahdelle Ylä-Pihlajan kylään. Tästä kylästä tuli sijoituspaikka puoleksitoista kuukaudeksi.

Toukokuun puolivälissä tapahtui sitten viimeinen marssi, joka siirsi patteriston Miehikkälään. Täällä kotiutettiin reserviläiset ja patteristo muuttui välirauhan aikaisen 3. prikaatin patteristoksi.

Pääosa Heinjoen miehistä

puolusti maataan Erillinen Patteristo 4:n riveissä. Niitäkään miehiä, jotka tekivät velvollisuutensa muissa joukoissa, ei sovi unohtaa. Melkein 4 kertaa enemmän heinjoelaisia antoi isänmaalle kalleimman uhrinsa muualla kuin patteristossa. Tammikuun lopussa tuhosivat nuoret kotiseutupalveluun jääneet miehet Kaltoveden jälle pudotetut desantit. Tämänkin taistelu vaati veronsa — kaksi nuorukaista kaatui.

Talvisodan päivästä on kulunut yli 30 vuotta. Sodan lopputulos oli heinjoelaisille niinkuin kaikille karjalaisille katkera. Mutta samalla sitkeydellä, jolla kotiseutua oli puolustettu, ryhdyttiin luomaan uutta elämää uusissa oloissa. Tulokset on nähtävissä. Mutta muisto kauniista Karjalasta säilyy miehillä.

HEINJOELLA TAPAHTUNUTTA

Kirkkoherra Savelaisesta on olemassa suuri määrä juttuja. Juuri hänen ansiokseen — tai syykseen — on laskettava kihupyhien vieton loppuminen Heinjoella. Kirkkoherra ei suvainnut tanssia eikä juopottelua, sitäpaitsi häntä häiritsi jumalanpalveluksen aikaan edestakaisin liikkuvan kirkkoväen aikaansaama hälinä. V. 1922 hän ilmoittikin pitävänsä jumalanpalveluksen vasta iltapäivällä. Tämä ei tietysti tullut kaikkien tietoon ja väkeä saapui kihupyhän aamuna kuten tavallisestikin. Kun mitään ei kirkossa tapahtunut, hajaantuivat ihmiset vähitellen ja lähtivät pois. Kihujuhla ei seuraavana vuonna kuitenkaan vietetty.

* * *

Savelainen ei myöskään suorittanut vihkitoimitusta kotona, jos kyseessä oli tanssihää. Eräänkin vihkimisen jälkeen hän kommentoi: "Oli siellä haltari unin päällä". Erehdys lienee tällöin tapahtunut.

Evl. MARTTI NOPONEN:

VAPAAEHTOINEN MAANPUOLUSTUSTYÖ

Heinjoen seutu on joutunut usein taistelujen näyttämöksi ja sodan runtelemaks. Ruotsin vallan aikana vei Suomen lulkona toiminut Viipurin linnostuskaupunki taistelevat joukot lähiseudulle. Parin kolmen penikulman päässä linnostuksesta oleva Heinjoen tienoo joutui aina kun kaupungista taisteltiin valtausjoukkojen miehittämäksi. Sen ajan sodankäyntitapojen mukaan poltettiin ja ryöstettiin talot ja ne asukkaat, jotka eivät ehtineet tai voineet paeta piilopirtteihinsä, tapettiin tai vietiin sotavankeina orjuuteen vierasalle maalle. Ns. pitkän vihan jälkeen 1500-luvun loppussa oli yli 60 % Heinjoen taloista autioina. Toisen kerran autioituvat nämä seudut ison vihan aikana 1700-luvun alussa.

Ruotsin vallan aikana suomalaiset talonpojat joutuivat itse huolehtimaan kotiseutunsa puolustuksesta ja melkein polkkeksestä ilmaan säännöllisen sotaväen tukea. Toistuvat tappelut kehittivät Karjalan kannaksen asukkaista vapaudenrakkaita ja omatoimiseen puolustautumiseen pystyviä vainotien vartiota. Täältä vuosisatojen takaa lienee johdettavissa se oma-kohtaiseen haluun perustuva vapaaehtoinen maanpuolustusharrastus, joka Heinjoella ennen talvisotaa tuli korostetusti esiin suojeluskuntatoiminnan muodossa.

Itsenäisyyden karvas alkua

Ajan kuluessa oli käynyt selville, että täydellisestä itseäänäisyydestä joudutaan ehkä aseita taistelemaan. Saksassa koulutettiin jääkäreitä ja samanaikaisesti saivat kansannousun valmistelut kotimaassa kiinteämpiä muotoja. Vieraan vallan miehittämässä ja valvomassa maassa oli toiminnan ainakin alkuvaiheessa oltava salaista. Palokuntanimen turvin perustettiin harjoitusosastoja maan eri puolille. Näitä vapaaehtoisosastoja kouluttivat "vanhan väen" entiset alipuseerit, Saksasta takai-

sin komennetut jääkärit ja muut henkilöt, joilla oli joitakin tietoja harjoitusmenetelmistä.

Heinjoen kohdalla esiintyivät ensimmäiset toimenpiteet suojeluskunnan, miksi näiden palokuntien nimi vakintui, perustamiseksi heinäkuussa 1917. Tuolloin pidettiin Viipurissa kokous, jossa panttiin alulle Viipurin suojeluskuntapiirin toiminta. Tähän kokoukseen osallistuvat Heinjoelta Tahvo Hättönen Ristseppälästä ja Matti Hyytiäinen Koprasta. Samoihin aikoihin oli insinööri K. Kehvola käynyt kirkonkylässä selostamassa asiaa Leinon veljeksille Aleksanterille ja Kallelle sekä Pekka Iilille.

Heinjoen suojeluskunnan perustaminen tapahtui erittäin alkaisempien keskustelujen ja parin kokouksen jälkeen lokakuussa 1917. Maanviljelijä Tatu Olkinuoran aloitteesta kutsuttu perustava kokous pidettiin Vampalan hovissa ja jäseniä saatiin tilaisuudessa 32. Syksyn kuluessa oli toiminta saatu alkuun myös Ristseppälässä ja Koprassa, edelliseen osastoon kuului 30 ja jälkimmäiseen 42 miestä. Yhteistä johtoa ei ollut ja harjoitukset pidettiin salassa marraskuun alkuun asti.

Marraskuun 4. päivänä pidetyssä kuntakokouksessa päätettiin perustaa erityinen kunnallinen järjestystoimikunta ja nyt tuli toiminta julkiseksi. Seurauksena oli jäsenistön runsas lisääntyminen, myös työväestöä liittyi mukaan. Marraskuun suurilakko aiheutti kuitenkin hajaannusta ja eroamisia. Toiminta lamaantuikin joksikin aikaa. - Vapaussotaan Heinjoen suojeluskunta osallistui kahden osastona, joista etenkin Sivenin lentävä komppania sai erityistä mainetta taitonsa ja urheutensa johdosta. Toinen osasto toimi Heinjoella etuvartiotehtävissä ja osallistui kahakointiin Kurvilassa ja Rautamullan suunnassa.

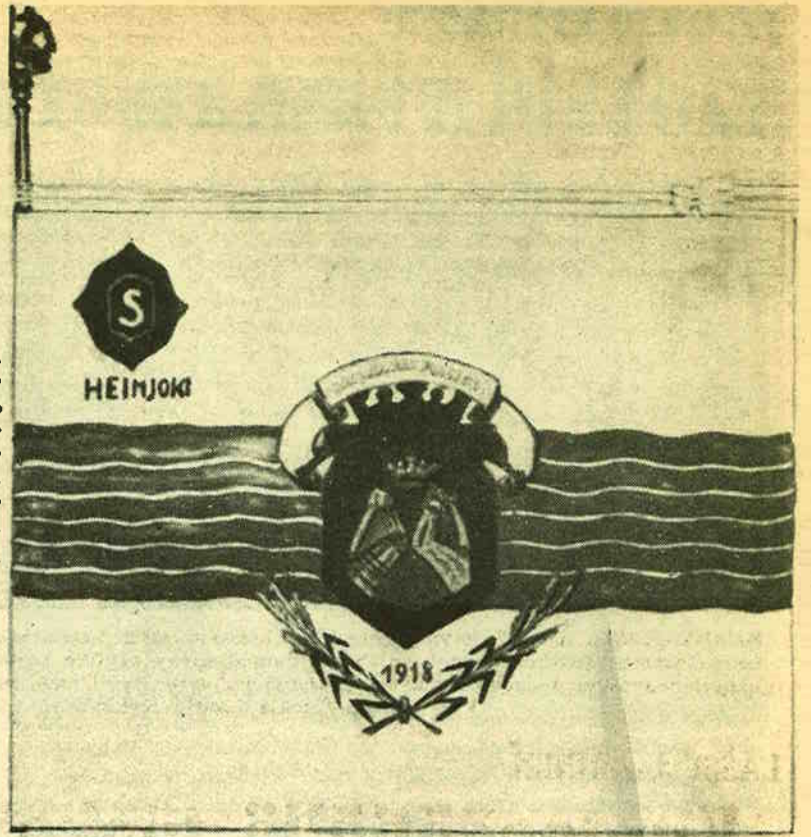
Vuodet vapaussodan ja talvisodan välillä

Sotaväsytys ja järjestelyjen vaillinaisuus keskeytti suojeluskuntien toiminnan lyhyeksi ajaksi. Uusi suojeluskunta-asetus loi kuitenkin edellytykset toiminnan jälle aloittamiselle ja Heinjoen suojeluskunta perustettiin uudelleen. Paikallispuhallikoksi valittiin Aleks Leino, jonka ansiot Heinjoen maanpuolustustyössä ovat olleet erittäin suuret.

Kun aluejako tuli voimaan, liitettiin Heinjoen suojeluskunta Pyhänristin alueeseen. Tähän alueeseen kuuluvana sille annettiin jaikaväikoulutusta. 20-luvun loppupuolella aloitettiin kenttätykistö koulutus ja tällöin muodostettiin uusi alue, johon kuului Heinjoen ja Äyräpään suojeluskunnat. Aluepuhallikoksi toimi talvisotaan asti majuri Lauri Vahne. Nyt alkoi tarmokas ja työtä vaativa tykkimieskoulutus. Uuselta tykkistöalokaskurssista pidiin ja jotta tarkkuutta ja jatkuvaa harjoitusta tarvitsevat suuntaajat olisivat saaneet harjoitus-tilaisuuksia, luovutettiin suurempiin kyläyhteisöihin kuhunkin tykkiharjoitusalokas. Tykkiväijät rakennettiin talkoilla. Patterin päävarasto sijaitsi Heinjoen kirkolla. Täältä luovutettiin kalustoa määrääjäksi lainaksi muihin kyläosastoihin. Nämä kalustoja siirrot antoivat joskus aiheita hauskoihin satumuksiin. Kerran oli eräs Rättölän suojeluskuntalainen noutamassa kirkolta tykkiä osastonsa harjoituskäyttöön. Noutaja oli siviilipuvussa ja oli käyttänyt tykin lavetin nelipyörävankureiden etu-akselistoon. Ajeli körötteli lavetilla nuokahdellen maantietä pitkin. Silloin pysäytti eräs autossaan kuormaa vastaan tullut korkea-arvoinen upseeri autonsa ja alkoi tiukata epäluuloisena, että tykkiköse mies kuljettaa ja mistä se on oikein peräisin. Näky ei varmaan ollut alivan yleinen silloinkaan Suomen maanteillä.

Jäsenien lukumäärä lisääntyi jatkuvasti 1930-luvulla ja harrastustuntimäärä miestä kohden kasvoi. Kurssitoiminta oli vilkasta, kymmenluvun loppupuolella järjestettiin suojeluskuntatalolla kirkonkylässä kurssit vuosittain. Osastojista ei koskaan ollut puutetta. Kurssien päätteeksi suoritettiin kovapanosammuntoja. Maalialueena oli yleensä Lintusuo ja tuliasemat sijaitsivat Valklamminmäen itäpuolella. Myös alipuseerien tulojohtaja- ja laskijakoulutus aloitettiin ja monet alipuseerit perehtyivät erittäin varmoiksi ja tarkkoiksi tulojohtajiksi. Tästä oli aikanaan talvisodassa suurta hyötyä, sillä lähes jokainen tiedustelu alipuseeri pystyi tarvittaessa antamaan tulikomennot ja korjaamaan tulta. Erikoisimpien tarve otettiin myös huomioon ja kirkonkylässä toimi erityinen viestiosasto ja Heinjoen asemalla lääkitöosasto. Heinjoelaisista löytyi myös hyviä ampujia. Kivääriampumakoulutus ja kilpailutoiminta oli voimapeleistä. Koulutus tapahtui pääasiassa kyläosastojen päällikköjen johdolla. Kilpailuja pidettiin vuosittain ja erityisesti kirkonkylän, Ristseppälän, Kopralla ja Rättölän miehet kunnostautuivat. Vuonna 1938 piirin kevättampumamestaruuskilpailuissa sijoittui Heinjoen suojeluskunta kiväärikouluammunnassa viidenneksi ja kiväärikenttäammunnassa neljänneksi.

Suojeluskunnan koulutustaso punnittiin syksyllä 1937. Tällöin suoritettiin Viipurin suojeluskuntapiirin piiripäällikkö eversti Urho Sihvonon koulutustarkastuksen. Suurin osa suojeluskuntalaisista

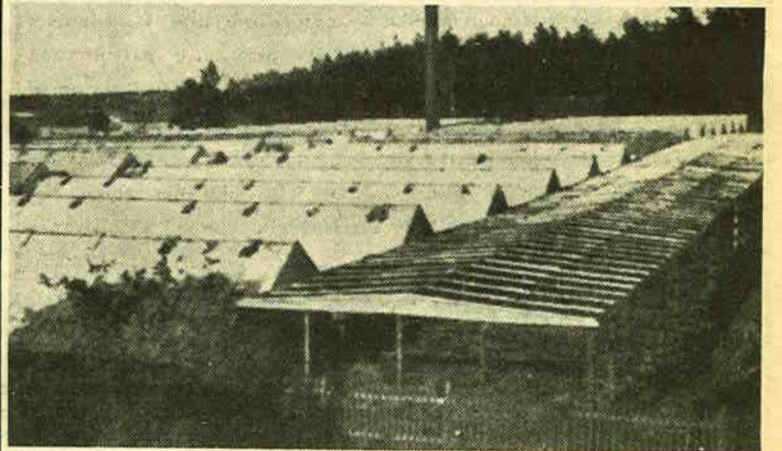

Heinjoen suojeluskunnan lippu.

osallistui tarkastukseen, jonka ohjelmaan kuului teoreettisten tietojen kuuleminen, sulkeisjärjestyksen harjoittelun tarkastus sekä patterin tulitoimintaharjoitus. Koulutustaso todettiin hyväksi.

Heinjoen suojeluskunnalla oli kolme taloa. Kirkonkylässä, jossa suojeluskunnan kanslia ja varasto sijaitsivat, oli nuorisoseuralta ostettu hirsistä rakennettu toimintatalo. Kopralla ja Rättölän osastoilla oli omat talonsa. Paitsi koulutustoimintaan käytettiin näitä rakennuksia muihinkin paikkakunnan toimintoihin ja huvittelaisuuksiin.

Pääosa Heinjoen asekkaita miehistä kuului jäseninä suojeluskuntaan. Reserviläisistä oli noin 2/3 suojeluskunnassa ja he osallistuvat näin voimittaiseen jatkokoulutukseen. Saadun koulutuksen tarpeellisuus kävi selville talvisodassa. Puutteellisesti varustettu, mutta koulutustasoltaan ja moraaliltaan korkeatasoinen armeija pystyi ankarissa oloissa täyttämään tehtävänsä maanitsenäisyyden suojaamisessa. Heinjoen miesten suojeluskunnassa saama koulutus ja taito olivat yhtenä osatekijänä nähin tuloksiin.

Kämärän Alahovin komeata kasvihuonerivistöä.

HEINJOEN VIIMEINEN HOVI

Heinjoki oli vanha lahjoitusmaapitäjä ja suurinpiirtein koko alue oli aikanaan yhden suvun hallussa. Laajojen tilusten hoito kävi kuitenkin hankalaksi ja maita oli pakko ryhtyä vähältä myymään. 1840-luvulla syntyivät Heinjoen monet herraskartanot eli hovit, kuten niitä Karjalassa kutsuttiin. Useiden maanjakojen jälkeen oli vapaussodan päätyttyä näistä varsinaisesti jäljellä enää Kämärän Alahovi. Alahovin ensimmäisen omistajan tiedetään olleen vallesmanni Nils Hertz ja hänen jälkeensä omistajat vaihtuivatkin useaan otteeseen.

Kämärä oli ruusuistaan kuuluisa. Nykyiset heinjokelaiset muistavat hovin laajat kasvihuoneet, joissa ruusuviljelmää vaalittiin. Kasvihuoneita oli kaikkiaan kolmekymmentä. Ne olivat 8 metriä leveitä ja 22 metriä pitkiä. Kasvihuoneissa oli rautaiset kattotuolit ja keskuslämmitys. Vesi tuli höyrypumulla lähteestä painesäiliöön. Kasvihuoneet oli rakennuttanut belgialainen hovinhoitaja Reno vuosisadan alussa. Belgialaisen työnjohtajan alaisuudessa olikin tuohon ai-

kaan useita kyläläisiä. Ruusuja ei vielä viljelty, persikat ja viinirypäleet olivat tärkeimmät myyntiartikkelit.

Juutalainen Gurewitz asusti hovia vuoteen 1922. Gurewitzin aika oli viimeistä varsinaista herraskartanoaikaa, jolloin vietettiin juhla ja vieraita kävi. Isäntäväki oleilikin vakituisesti hovissa ja heidän muistetaan järjestäneen joulujuhla kylän lapsille. Kartanossa oli lemmiä ja hevosia ja tuotteet kuljetettiin hevosella Kämärän asemalle ja sieltä edelleen Viipuriin ja muihinkin asutuskeskuksiin. Gurewitz lähti sittemmin Saksaan. Kolmen vuoden kuluttua oli määrä tulla takaisin, mutta sen koommin ei isäntää hovissa nähty. Ainoastaan taloudenhoitaja jäi paikalle.

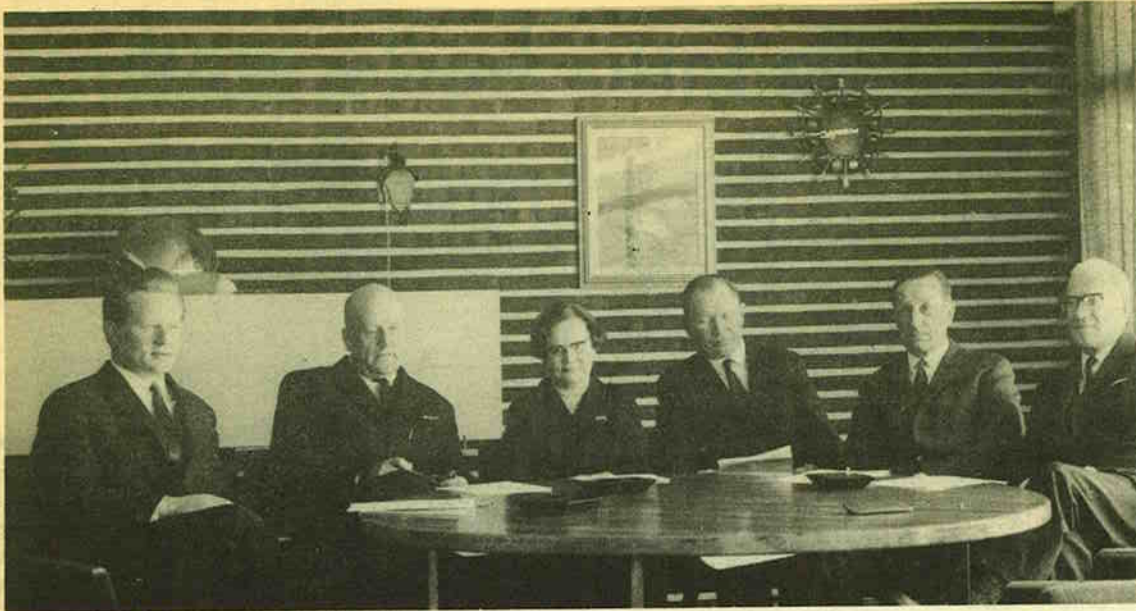
Alahovi joutuikin sitten vuokraajien käsiin. Helsinkiläinen kukka-kauppias Dan Ward teki kymmenen vuoden vuokrasopimuksen ja nyt alkoi suurisuuntainen ruusujen kasvattaminen. Hovissa oli saksalainen työnjohtaja ja useita saksalaisia puutarhureita. Kyläläisiä oli parhaaseen aikaan työssä viitisentoista, etupäässä naisia. Työvä-

Tykistökurssit Heinjoen Seurojentalolla v. 1928.

Suojeluskuntalaisia johtajineen ja muonittajineen sk-kurssien päätyttyä v. 1936.

Heinjoki-Säätiön hallitus 20-vuotisjuhlakokouksessaan 1968. Vasemmalta säätiön asiamies, apuljoht. Lassi Jaarinen, hallituksen puheenjohtaja, kunnallisneuvos Vilho Laitinen, opettaja Sivi Hyytiäinen, hallintoneuvoston puheenjohtaja, maanviljelijä Pellervo Hyytiäinen, maanviljelijä Viki Kunnamo ja maanviljelijä Kaarlo Kykkänen.

LASSI JAARINEN:

Kuntasäätiöllä tärkeä merkitys kotiseutuperinteen vaalijana

Heinjoki-Säätiö tukenut huomattavasti opiskelijoita

Kun näin jälkepäin tarkastellaan sitä tilannetta, joka syntyi jatkosodan päätyttyä luovutetulle alueelle jääneiden yhteisöjen omaisuuden korvausten ja sieltä pelastetun omaisuuden käytössä, on todettava se kaukonäköisyys, joka silloisilla hallintomiehillä oli. Oli itsestään selvää, ettei kovinkaan moni yhteisö voinut jatkaa toimintaansa uusilla asuinajoilla. Olihan nämä niin taloudelliset yhteisöt kuin aatteellisetkin yhdistykset perustettu palvelemaan niitä oloja ja ihmisiä, jotka luovutetulla alueella muodostivat oman ryhmänsä, joko alueellisesti tai aatteellisesti. Luovutetulta alueelta siirtynyt väestö hajaantui jokaisen kunnan osalta moniin eri kuntiin, jopa eri lääneihin. Näin katkesivat ne yhteydet, joita olisi tarvittu oman yhdistyksen toiminnassa, eikä yhdistyksiin enää voinut antaa jäsenilleen sitä tukea, joka sen toimintaperiaatteisiin kuului ja jota varten se oli perustettu.

Edellä sanottu pätee myös taloudellisten yritysten kohdalla. Syntyneissä olosuhteissa oli kuin itsestään selvää, että näiden yhteisöjen toiminta oli lopetettava ja kerääntynyt pääoma käytettävä jäsenten tai osakkeenomistajien päätösten mukaisesti. Juuri tässä kohdoin tuli esiin eri yhteisöjen hallintomiesten kaukonäköisyys. He eivät lähteneet suinpäin ajamaan asiaa, joka olisi johtanut omaisuuksien jakamiseen jäsenille tai osakkaille, vaan määrätietoisesti halusivat käyt-

tää näitä taloudellisia arvoja edelleenkin kunnan entisten asukkaiden hyväksi. Useimmissa tapauksissa olisi lopetettavan yhteisön omaisuus mennyt jaossa niin pieniin osiin, ettei saajalla olisi ollut juuri mitään hyötyä saamastaan osuudesta. Tästä syntyi ajatus kuntasäätiöiden perustamiseksi.

Heinjoen kunnan kohdalla tällaisen kuntasäätiön perustaminen ja varojen saaminen säätiöille oli yksinkertaista. Yksimielsuus varojen

luovuttamisesta säätiöille oli eri yhteisöissä ihailtavaa. Soraaaniä ei tieltävasti tullut millään taholta, sillä jokainen näki sen hyödyn, minkä varojen kerääminen yhteen tuottaisi entisille kuntalaisille. Osoituksena yksimielsyydestä oli säätiön saamien lahjoitusten rahallinen arvo. Vaikka Heinjoen kunta oli asukasluvultaan luovutetun alueen pienimpiä kuntia, on Heinjoki-Säätiö pääomiltaan eräs suurimmista kuntasäätiöistä, joita vastaavanlaisella tavalla perustettiin.

Säätiön säädekirjassa,

jonka huhtikuun 24. päivänä 1948 allekirjoittivat osuuskassanjohtaja Johannes Jaarinen, maanviljelijä Kaarlo Kykkänen, maanviljelijä (sittemmin kunnallisneuvos) Vilho Laitinen, maanviljelijä Aleks Leino, kunnansihteeri, ekonomi Evert Lappalainen ja rovasti Kustaa Palovaara, määriteltiin toimintaperiaate, jonka mukaan säätiön toiminnan tarkoituksena tuli olemaan karjalaisten ja ensisijaisesti entisten heinjokelaisten taloudellisen ja henkisen toiminnan tukeminen. Tämä määräys on edelleen voimassa ja sitä on uskollisesti kautta vuosien noudatettu. Säätiön nimeksi tuli perustamisvaiheessa Heinjoki-Säätiö, mutta vuonna 1959 voitiin säätiön nimi muuttaa Heinjoki-Säätiöksi, jota nimeä oli jo perustamisvaiheessa haluttu säätiöille. Kertoonan tämä nimi jo selittämättäkin mistä on kysymys.

Tässä yhteydessä on syytä mainita ne henkilöt, jotka perustamisvaiheessa tulivat mukaan säätiön hallintoihin. Hallintoneuvostoon kuuluivat Vilho Hätönen, Aleks Leino, Matti Romu, Viki Kunnamo, Matti Hätönen, Vilho Sintonen, Toivo Parikka, Vilho Laitinen, Evert Lappalainen, Kaarlo Kykkänen, Kustaa Palovaara ja Johannes Jaarinen. Hallintoneuvoston puheenjohtajaksi valittiin Johannes Jaarinen, jota tehtävää hän hoiti vuoteen 1963.

Säätiön ensimmäiseen hallitukseen kuuluivat Vilho Laitinen, Kaarlo Kykkänen, Kustaa Palovaara ja Johannes Jaarinen. Hallituksen puheenjohtajaksi valittiin Vilho Laitinen. Hän hoiti tätä tehtävää kahdenkymmenen vuoden ajan aina kuolemaansa asti.

Jokaisesta heistä on todettava, että he toimivat entisessä kotikunnassaan näkyvällä paikalla. He näkivät sen edun, joka saavutettiin keräämällä voimat yhteen. He eivät suinkaan halunneet eristäytyä

HEINJOKI-SÄÄTIÖN TARKOITUS

Heinjoki-Säätiön tarkoituksena on karjalaisten ja erityisesti heinjokelaisten perinteiden vaaliminen oma tärkeä sijansa on kotiseudultaan pois siirtymään joutuneiden yhdyssiteenä toimimisella.

Eri yhteisöjen ja yksityisten säätiöille luovutemat varat ovat luoneet taloudellisen pohjan näiden päämäärien toteuttamiselle. Näiden varojen tuoton turvin on voitu avustaa nousevaa heinjokelaista opiskelijapolvea. Opintotuen jakoperiaatteista on viime aikoina paljon keskusteltu: pitäisikö supistaa saajien määrää ja jakaa vastaavasti suurempia avustuksia. Toistaiseksi nykyinen menettely on saavuttanut yksimielisen kannatuksen.

Toivottavaa olisi kuitenkin varojen kartuttaminen ja näin suuremman tuen turvaaminen. Vetoamme niihin entisiin pitäjäläisiin, jotka ovat harkinneet luovuttaa jälkeensä jääviä varojaan karjalaisuuden hyväksi. Heinjoki-Säätiö ottaa mielihyvin vastaan lahjoituksia ja testamentteja ja on valmis täyttämään lahjoittajan toivomukset varojen käytöstä sääntöjensä puitteissa.

Pellervo Hyytiäinen.

uuden kotiseutunsa elämästä, mutta he halusivat säilyttää vanhasta sen mikä oli vielä käytettävissä. He halusivat vaalia entisen kotiseutunsa muistoa ja tukea sieltä siirtyneiden asukkaiden ponnistuksia uuden elämän alkuun.

Mukana säätiön toiminnassa heistä ovat vielä Vilho Sintonen, Viki Kunnamo ja Kaarlo Kykkänen.

Miten Heinjoki-Säätiö sitten toteuttaa säädekirjan määräystä? Pääasiallisesti tämä tapahtuu myöntämällä opintoapurahoja sellaisille opiskelijoille, jotka itse tai heidän vanhempiensa ovat syntyneet Heinjoella. Apurahan hakijoiden määrä on vuosi vuodelta kasvanut, eikä myönnetty summa missään tapauksessa näytele suurta osaa opintojen rahoituksessa yhden saajan kohdalla, mutta säätiö lähete siitä periaatteesta, että se haluaa tukea mahdollisimman monia entisiä kuntalaisiaan sekä kertoa näin elävästi nuorille vanhempien entisestä kotiseudusta, yrittäen saada heitä vaalimaan karjalaisuutta, jota meillä ei ole varaa kadottaa vastaisuudessaakaan. En sano tätä siksi, että karjalaisuus olisi jotenkin muita heimoperinteitä arvokkaampaa, mutta karjalaisessa kulttuurissa, joka on suuremmassa vaarassa unohtua kuin muut kulttuurit, on paljon sellaista mikä tulisi säilyttää. Tätä perinnettä olisi tietysti hoidettava niiden, joille se on läheisintä.

Heinjoki-Säätiö on toimintansa aikana jakanut apurahoja yhteensä yli 95.000,— markkaa.

Säätiön oma pääoma viime vuoden lopussa oli 191.771,— markkaa.

Säätiön toiminta ei ole kuitenkaan supistunut yksinomaan apurahojen jakamiseen. Sen toimesta on aikaansaatu Heinjoki-kirja, joka kertoo monipuolisesti menetetyt kotiseudun elämästä. Viime vuonna säätiö valmistutti Heinjoki-standaarin. Tämä pienoislippu on myös saanut myönteisen vastaanoton, sillä myynnissä on jo toinen painos. Säätiö on myös huomattavalla tavalla tukenut vuosittain Heinjoki-juhlien järjestämistä. Säätiön elämässä on jatkuvasti vireillä asioita, joilla pyritään vaalimaan Karjalan ja ennen kaikkea Heinjoen muistoa.

Tällä hetkellä säätiön hallintoneuvoston puheenjohtajana toimii maanviljelijä Vilho Sintonen Karjalohjalta, hallituksen puheenjohtajana maanviljelijä Pellervo Hyytiäinen Karkkilasta ja asiamiehenä apulaisjohtaja Lassi Jaarinen Vihtistä.

Ruvolla ku reessä, hoasijalla ku hääkissä, pieleksessä ku pihassa.

VIIMEINEN KARHU

Heinjoki oli metsästyspitäjänä Karjalan kuulu. Ansoitunelta eränkävijöitä löytyi sieltä runsaasti ja kiväärejä ja haulikoita riippui miltei joka talon seinällä. Perinteitä siis oli - ja karhuja ja susia vielä viime vuosisadan loppupuolella.

Karhun kanssa joutui tekemisiin myös entinen kurvillalainen Matti Pynninen, joka tällä hetkellä asuu Karkkilassa Ahmolla. Tämä tapahtui niinkin myöhään kuin v. 1919. Tuolloin 26-vuotias poika oli juhannuksena tulossa iltamasta. Kesäinen yö oli valoisa ja siksi tuntuin luonnolliselta lähteä hakemaan lehmää kotiin metsälaitumelta. Aamulla sekumminkin olisi ollut edessä.

Palkkakunnalla oli jonkin aikaa liikkunut huhuja, että siellä oli tavattu karhu. Useimmat pitivät tätä kuitenkin vain paimenpoikien turhanpäiväisenä puheena. Vain muutamat varovaisimmat olivat laittaneet lehmät yksin sisään.

Lehmien ammunta kuului puolen-toista kilometrin päähän. Ne juokisivat vauhkoonutena ja mölöst edestakaisin, yksi kuudesta lehmästä puuttui joukosta. Lepkossa näkyi jotain liikettä ja poika arveli kyseessä olevan jonkin petoeläimen ja lähti hakemaan kättä pitempää läheisestä kanttorin talosta. Kun hän sitten haulikko kädessä palasi, risu rasahti ja samassa kuului lehmänkelion kalahdus. Karhu - allaan raadeltu lehmä - nosti kappeliansa ja katseli. Haulikko oli ladattu ja Pynninen ampui oikealla puolella, tavoittaen karhua päähän. Oletettiinhan, että eläin lähtisi liikkeelle päänsä suuntaisesti ja nyt se osoitti pois päin. Karhu nousi takajaloilleen, kiepahti ja pakeni kovalla töminällä.

Kanttori pahoitteli kovasti, ettei ollut antanut kivääriä, sillä sellainenkin olisi talosta löytynyt. Poika ei ollut ehtinyt edes pelätä, "kai hänes mite kai". Oli oikeastaan onni, ettei 14-vuotias velli ollut tuolloin lehmänhaussa. Hän ei ehkä olisi säilyttänyt malttiansä yhtä hyvin.

Tieto tapauksesta levisi seuraavana aamuna ympäri kylää. Seuraavaksi yksi järjestettinkin poliisi Juho Leinon johdolla karhujahti. Miehiä oli mukana useita kymmeniä, osa liikkui ketjussa ja osa päivysti pitkin Kämärän tien varsia. Aseita oli jos jonkinlaisia, kiväärejä, haulikoita, muutamilla vain kirves kainalossa. Ukkolan Matilta jäi kivääriä puhdistessaan oksa piippuun ja näin oltiin yhtä asetta paitsi.

Tuloksia ei jähdistä ollut. Koko yö oltiin liikkeellä, mutta yksinäistä liikkujaa ei enää tavattu.

Miten heinjokelaisten kävi ja mitä heille kuuluu

Ensimmäisen evakuoinnin aikana heinjokelaiset hajaantuivat ympäri maata. Myöhemmin heitä todettiin olleen 86 eri kunnassa. Pääsijoituskunta oli Perniö, mikä ei kuitenkaan kauan voinut majoittaa näin suurta siirtolaismäärää, ja pitäjäläisiä sijoitettiin tasotussiirotojen aika-na ympäristökuntiin.

Maatalousministeriön asutusasiainosasto määräsi lopulliseksi sijoituskunniksi Salon kauppalan ympäristöpitäjiä, mutta heinjokelaiset katsoivat olevansa oikeutettuja vaatimaan sijoittamista lähelle Helsinkiä, olihan vanha Heinjokikin ollut aivan Viipurin läheisyydessä. Määräys saatiinkin Karjalan Liiton ja Siirtoväen neuvottelukunnan avulla peruuntumaan. 1. 11. 1940 vahvistettu päätös heinjokelaisten sijoittamisesta ei suurin poikennut siitä, mikä 3. 9. 1945 oli tuleva ASO:n lopulliseksi päätökseksi uusista asuinsijoista.

Heinjokelaisten tärkeimmät sijoituskunnat ovat läntisellä Uudellamaalla. Lukumääräisesti heitä löytyy eniten Viidistä, Nummelta, Karkkilasta (U.I. Pyhäjärveltä), Karjalohjalta ja Sammatista. Väestö on luonnollisesti hajaantunut. Entisiä pitäjäläisiä tavataan esimerkiksi Hausjärvellä, Janakkalassa, T.I. Koskella, Kuusjoella, Marttilassa, O.I. Pyhäjärvellä Somernie-

mellä, Somerolla ja Tarvasjoella.

V. 1970 on tilanne — lähinnä nuorempaa heinjokelaista ajatellen — tietysti muuttunut. Vuonukat ovat sijoittuneet ympäri Suomea vielä paljon suuremmissa määrin. Missä määrin he kokevat itsensä heinjokelaisiksi, on kysymys, jota olisi kiinnostavaa lähemmin tarkastella. Vanhempi

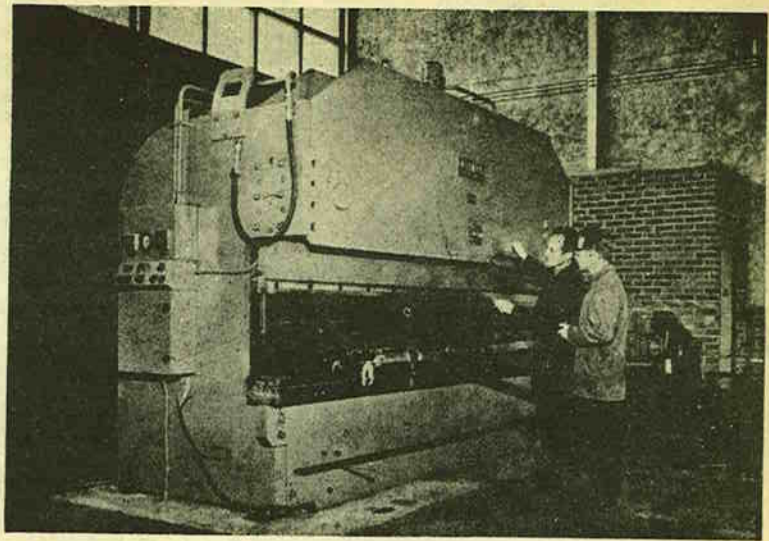
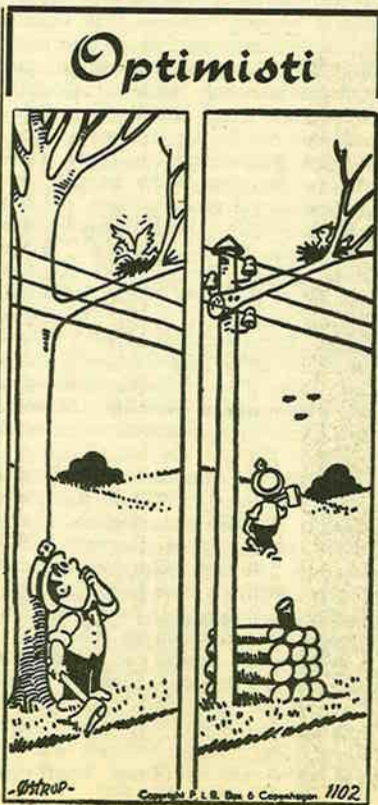
polvi on joka tapauksessa säilyttänyt pitäjän murteen, muistot ja karjalaisuuden — mitä kaikkea tämä käsite sisällään pitääkin.

Heinjoki oli maatalouspitäjä ja suurin osa väestöstä jäi myös uudella asuinpaikkakunnallaan entisen elinkeinonsa pariin. Osa sai valmistaa maata — ainakin jossain määrin — viljeltäväkseen, mutta syntyi myös uusi korvenraivaajapolvi.

toivottavasti aloittaa neljäkymmentä vuotta sitten istui nuori siirtolaispoika junassa, joka kulki Kouvolasta Imatralle. Poika oli matkalla Karkkilasta, jonne Heinojen siirtolaiset oli määrätty asumaan. Hyytiäisen perheelle, johon Pauli-pojan lisäksi kuuluivat äiti Mandi ja veli Pentti sekä vielä sisar Kyllikki, oli määrätty maata Pyhäjärven kunnasta.

Tästäkin tarinasta oli unohtua nainen, vaimo, äiti. Nainen, joka pakon edessä joutuu tarttumaan miesten työhön ja kuljettamaan lapsia perässään pellonpientareilla. Muuan mies sanoi, että liian usein on unohtettu naiset, joiden tehtävänä oli huolehtia lapset ja karja eteenpäin miehen ollessa sodassa. Tässä tapauksessa hänen nimensä on Rauha ja hänen karjalaisittain sosiaalinen ja sopeutuva luonteensa oli omaan helpottamaan suhteiden solmimista uusmaalaisten kanssa.

Nyt he ovat jälleen kahden — niinkuin ennen Kämärällä. Työ käy raskaaksi ikävuosien jo kartuttua, mutta kotitilasta ei vielä haluta luopua. Lapsilla ja kolmella lapsenlapsella on kesäisin paikka, minne tulla. Ympäriällä on rauhaa ja hiljaisuutta ja puhdasta luontoa. Sitäpaitsi ei olisi helppo panna pakettiin omin käsin raivattuja peltoja ja nähdä niiden muuttuvan pensaikoksi, olipa asian laita kansantaloudellisesta miten hyvänsä. Joskus tämän kokee paradoksinä ja tuntuu kuin kehä kiertyisi umpeen eikä mitään jäisi jäljelle. Mutta henkisen perinnön arvoa onkin vaikeinta mitata.

Näkymä levytyöhallista.

Heinojen poika yrittäjänä Imatralle

Noin kaksikymmentä vuotta sitten istui nuori siirtolaispoika junassa, joka kulki Kouvolasta Imatralle. Poika oli matkalla Karkkilasta, jonne Heinojen siirtolaiset oli määrätty asumaan. Hyytiäisen perheelle, johon Pauli-pojan lisäksi kuuluivat äiti Mandi ja veli Pentti sekä vielä sisar Kyllikki, oli määrätty maata Pyhäjärven kunnasta.

Pauli-poika oli käynyt kysymässä mistä päin maata olisi alettava raivata, johon isäntä oli murissut, että tuoltahan sitä järven takaa rämeiköstä olisi saatavissa. Silloin poika oivalsi, että tänne hän ei koskaan voisi juurtua. Istui junaan ja jo Kouvolan jälkeen alkoi kuulua tuttua kotipuolen murren »A mitä siul kuuluu» ja »A mihi sie oot mäs». Se oli kuin musiikkia pojan korville. Nyt hän tiesi, että tänne hän kuului ja näitten ihmisten keskellä hän oli viihtyvä.

Tänään kirjoitetaan vuosi 1971. Jo 21 vuotta on johtaja Pauli Hyytiäinen johtanut perustamaansa liikettä Imatralle. Toimintanimi on Imatran Metallituote. Ja vakiotuotteita on kertynyt maankuulun Imatra-kiukaan lisäksi teräksen katkaisukone, Imatra-saha, joka on ainoa kotimaista valmistettua oleva. Lisäksi valmistetaan polttoainesäiliöitä ja palo-ovia. Teollisuuden alihankinnat muodostavat muun osan tuotantoa.

Mutta ennenkuin tähän saakka on päästy, on matkassa ollut monta mutkaa. Aluksi työskenneltiin saunassa ja korjattiin kattiloita ja vastaavaa. Sitten seurasi muutto ensimmäiseen varsinaiseen verstarakennukseen, jossa työntekijöitä oli 45.

Vuoksenlaakson teollisuuslaitosten investoinnit antoivat runsaasti työtä Pauli Hyytiäisen johtamalle liikkeellekin. Parhaimmillaan vv. 1960—64 oli työntekijöiden lukumäärä 125. V. 1961 valmistui liikkeelle Imatran kauppalaan keskustaan uusi, ajanmukainen konepajarakennus, jossa kokonaistilavuus on 14.000 kuutiometriä. Rakennus käsittää levytyöhallin lisäksi ajanmukaisen koneistamon, maalaamon, varastot sekä konttori- ja sosiaaliset tilat.

Johtaja Pauli Hyytiäinen on itse suunnitellut ja piirtänyt nykyisen konepajarakennuksen, joka on tehty niin tarkoituksenmukaiseksi ja uudenaikaisiksi menetelmiä käyttäväksi kuin mahdollista. Tavallisesti metalliverstaassa on voimakas melu, mutta tässä huomattavan korkeassa hallissa on pyritty äänieristykseen. Eristysten tehoa

lisää seinien ja katon materiaali. Erikoisuutena on levyhallissa lisäksi se, että sisällä ei ole lainkaan kaasupulloja, vaan hitsauksiin tarvittava kaasu saadaan kaasukeskuksesta putkia myöten. Täten on saatu huomattavasti lisää tilaa ja välttyään raskaiden pullojen siirtelystä. Hallin läpi kulkeva siltanosturi ja trukki helpottavat metalliesineiden kuljetusta siirryttäessä työvaiheesta toiseen.

Koneisto edustaa alansa viimeistä huutoa ja monet koneet ovat ainoita koko Kymenlaakson alueella. Erityisesti mainittakoon leikkaus- ja särmäpuristin, jonka leikkausteho pylväitten välissä on 12x700 mm. Lisäksi on hydraulinen levy- ja muototerästen taitutus kone eli »mankeli».

Heinojen poika uskoo vahvasti keskisuuren teollisuuden tulevaisuuteen. Johtaja Hyytiäinen on sitä mieltä, että teollisuus voisi levitä laajemmalti ja tarjota työtä nyt Ruotsiin ja muualle muuttavalle ammattitaitoiselle työvoimalle. Hänen mielestään teollisuuden kehittäminen on ainoa keino päästä hyvinvointinaapureiden tasolle. Mutta tällöin ei pitäisi unohtaa asiaan vaikuttavia eri ratkaisumahdollisuuksia, vaan niitä olisi pyrittävä käyttämään hyväksi. Harjoitetulla verotuspolitiikalla on mitä keskeisin merkitys teollistumiselle. Tulisi muistaa, että vähänkin suurempien yritysten alkukustannukset ja investoinnit ovat sitä luokkaa, että yritys tarvitsee ensimmäisinä vuosinaan koko kapasiteettinsa voidakseen kuolettaa ja maksaa alkuinvestoinnit.

Näissä mietteissä on Kämärän kylässä Heinojoella syntynyt Pauli Hyytiäinen johtaessaan pian 22 vuotta täyttävää liikettään Imatralle. Tarvittavaa taustatukea antaa viipurilaissyntyinen vaimo Mirja. Vapaa-aika kuluu perheen parissa, johon Mirja-rouvan lisäksi kuuluvat 7-vuotias Seppo-poika ja 5-vuotias tytär Sirpa.

Kesäasunto Saimaan rannalla on vapaa-ajan vieton keskus. Sinne on vuosien kuluessa ilmestynyt sen välttämättömän ryytimaan lisäksi lohilammikot, joissa johtaja Hyytiäinen kasvattaa kirjolohia.

Vaativa työ kaipaa rentouttavaa vaihtelua. Tilaisuuden tullen pistäydään koko perheen voimalla Mallorcala tai Kanarian saarilla. Autoretkeä on tehty aina Leningradiin saakka. Matkan kruunasi Heinojen Kämäräjärven rannassa vietetty kahvihetki ja uinti. Sanomattakin on selvää, että matka herätti muistoja ja monen talon rauniolla Kämärällä muisteltiin aikaa, jolloin siellä leikittiin ja oltiin paimenessa.

Nikolai ja Rauha Koskinen lapsineen.

Yrittäjänä maalla: Nikolai Koskinen

Nikolai Koskisella on aha-voituneet kasvot, terävänsiniset silmät ja känsäiset kourat. Hän on kuusikymmentäkolmevuotias. Hänen alkuasetelmansa oli 32 hehtaaria valtion metsää, kylmä tila.

»Tämä paikka oli tiheää kuusikkoo, kun ensimmäisen keran tuln. Rakensin mökin ja korsun — se oli navettana — ja kun perhe sitten syksyllä neljäkymmentäkuusi tuli, oli maatakin jo vähän raivattuna. Lehmiä oli kolme ja eläminen tiukassa. Kyllä monta kertaa ajatteli, että heitänkö tuon kirveen metsään ja lähden kävelemään. Mutta oli pakko jatkaa.» Tässä on lyhykäisyydessään tarinan alku. Vieläkin lyhyemmin sen voisi Linnaa muunnellen sanoa: alussa oli metsä, kirves ja mies.

Nikolai Koskinen, entinen kämäläinen, asuu Tuorilassa entisen U.I. Pyhäjärven kunnan alueella. Paikka on syrjässä, mutta sen valintaan oli aikanaan syynä. Kauppalaan oppikoulu oli kumminkin sopivan lähellä, täläistä alkua hän ei lapsilleen halunnut. Hyväkasvuinen metsä sopi myös työtäpelkämättömän miehen suunnitelmiin. Kunnontietä ei paikalle tuolloin johtanut sähköä ei ollut, mutta oli uskotava, että ne vielä saataisiin. Tuollaisessa tilanteessa voi oikeutettua pitää itseään pioneerina, uudisraivaajana — jos jaksaisi.

Viiden ensimmäisen vuoden aikana isäntä raivasi yksinään yli kuusi hehtaaria peltoa. Myöhemmin hän on tehnyt 2 heht. lisää. Maa on heikkomaata. Lehmiä lukumäärä on noussut kolmesta kahdeksaan ja siksi on heinäviljelyn ja rehuviljan osuus ollut huomattava. Ja perunan — lapsuuteni syksyihin liittyy muistikuvia pitkäpöytästä perunavaoista ja autoista, jotka hakivat aina uusia kuormia, hän muistelee.

Kuluneet 24 vuotta ovat jättäneet jälkensä. Alussa oli ahdasta ja täyttä, nyt on tilaa liikaakin talossa, mitä mökkiaikoina hartaasti odotettiin. Sähkö saatiin aikanaan, sitten vesijohdot ja puhelin, televisio — kaikki nämä asioita, jotka nykyään tuntuvat itsestään selviltä. Ja sitähan ne eivät aina ole olleet.

Alussa sattui kerran niinkin, että talon ainoa kello pysähtyi yöllä ja aamulla piti käydä naapurisa kysymässä aikaa, että saatiin vanhin poika kouluun, ulos pimeään talviaamuun kahlaamaan kilometrejä polviin ulottuvassa lumihangessa.

Peltoa syntyi, puutarhaa syntyi, lapsia syntyi. Kukaan ei kuitenkaan tätä työtä jatka. Kirjahyllyn päällä on viisi ylioppilaskuvaa: hum.kand. Mauno, kauppatied. maist. Yrjö, lääket. kand. Maija, valt. yo. Marja, tekn. yo. Risto. Heidän ei tarvitse ajaa hevosella jäätyneitä tukkeja, nostella märkää kauraa seipäille eikä

KAARLO MYKKÄNEN:

Viimeinen evakkomatka

Karjalan väestö on vuosisatojen varrella lukemattomia kertoja joutunut jättämään kotiseutunsa ja lähtemään sodan jaloista evakkotapailelle. Tämänkin sukupolven aikana on tehty osittain kolmekin evakkomatkaa. Mieli masennuksissa ja raskain askelin moni vanhus nousi kuorman päälle matkalle kohti tuntematonta tulevaisuutta.

Kotipitäjämme viimeinen evakuointi tapahtui kesäkuun 16. päivänä v. 1944 Viipurin sk.-piirin upseerin tuotua käskyn, että pitäjän tulee olla seuraavana aamuna tyhjä viiteen mennessä. Tähän olimme esikunnassa jo varautuneet korkeimmista portaista tulleiden ohjeiden mukaisesti. Evakuointiesikuntaan kuuluivat Vilho Laitinen, Vilho Ikävalko, Tahvo Reinonen, Kaarlo Kykkänen, Vilho Olkkonen, Ester Lappalainen, Toimi Eevonen, Lauri Salmi ja Aleks. Leino. Omat lähtimme lähtivät tiedottamaan eri puolille pitäjää annettua määräystä ja matkareittiä.

Yleensä lähtömääräyksen saaneet isännät ja emännät suhtautuivat asiaan hiljaisen rauhallisesti. Useimmissa taloissa emännät olivat matkaeväitä paistamassa tai niitä kuntoon laittamassa, isännät ja muu väki keräilivät ja täyttivät ensimmäiseltä evakkomatkalta peräisin olevia laatikoita kuormaan nostettavaksi.

Samassa määräyksessä ilmoitettiin, että sairaiden, vanhusten ja lasten kuljetukseen on käyttöön otettava varattu viisi kuorma-autoa ja muun irtaimiston siirtoon 20 autoa. Nämä eri puolille pitäjää jaettuina osoitettiin aivan riittämättömiksi. Valkjärven asemalta lähetettiin elintarvikkeina Ristseppälän asemalle purettavaksi. Kun olin parhaillaan kotikylässäni viemässä lähtömääräystä, menin tiedustelemaan asemalta junan tarkoitusta. Virkailija vastasi, että junasta purettaisiin halkolainille elintarvikkeet, jonka jälkeen se olisi valmis evakkotavaroiden kuljetukseen. Tiedottakaa, jos vielä mahdollista. Pyysin ajamaan junan sotilaslaturiin. Viestitiin saamani tiedon kylälle joka puolelle ja aamun valjetessa oli vaunuihin kerääntynyt tavaroita aika röykkiö. Auttajina olivat rintamalta peräytyvät joukot ja heidän ajoneuvonsa. Vaunuihin tuli viljaa ja kaikenlaista pakaastavaraa, jopa huonekalujakin. Oli myös kauppojen tavaraa ja aivan uusi vehnämyllyn koneisto.

Mainitsen tässä erään tapauksen, joka ei historianlehdille sovi eikä rehellisyydellään mairittele. Olimme saaneet kaksi kuorma-autoa siirtämään junaan Viipurin Osuuskaupan tavaroita. Ensimmäiseen autoon lastattiin arvokkaampi esineistö ja auto tulikin aivan täyteen. Matkaa junalle oli ehkä kaksisataa metriä. Pienen ajan kuluttua myymälänhoitaja lähetti apulaisensa seuraamaan lastausta. Tämä saapui välittömästi takaisin ja

kertoi, ettei ollut löytänyt koko autoa, joka oli ilmeisesti häipynyt omille teilleen.

Varsinaisten rajaseutupitäjien evakkotie kulki Heinjoen aseman kautta, jossa pian vallitsi täydellinen sekasorto ja kaaos. Täyteen sulloin aseman piti olla purkaus- ja edelleen lastauspaikkana, mutta kuljetusvälineiden puute johti ruuhkautumiseen laajalla alueella. Aamuyöllä antoi skpiirin evakuointipäällikkö määräyksen, jonka mukaan pakolaisten tuli jatkkaa matkaansa omin kulkuneuvoin. Tämän moni oli jo omaloitteisesti tehnytkin.

Evakuoitavat lehmät oli tarkoitus merkitä korvamerkillä. Tätä tehtiinkin jossain määrin, mutta se tuotti niin paljon hankaluuksia, että puuhasta luovuttiin. Eikä se usein ollutkaan tarpeen, sillä oma väki seurasi karjansa mukana perille saakka. Pitäjän alueella oli paljon eksyneitä ja hyljättyjä lehmiä. Ne koottiin kaikki yhteen ja niille määrättiin hoitajat, jotka kuljettivat nämä kadonneet muun lauman mukana eteenpäin.

Kesäkuun 17:s 1944

Skpiirin lähetin tuoma määräys, että pitäjän tuli olla tyhjä ihmisistä ja eläimistä seuraavaan aamuun viiteen mennessä, ei tietenkään toteutunut minuutin eikä tunninkaan tarkkuudella. Paljon ei kuitenkaan royhöstyttynyt. 17. päivän aamutunneilla olin kirkonkylän Aholan tienristeyksessä seuraamassa tilannetta. Tiet olivat viimeiseen asti täynnä ihmisiä, eläimiä, hevosajoneuvoja, polkupyöriä ja autoja. Tavarakuormia näkyi jos jonkinlaisia. Tulijoita oli idästä Mälkölän suunnalta, etelästä Heinjoen asemalta ja lännestä Viipurin puoleisista kirkonkylän taloista ja kaikki matkasivat pohjoiseen.

Tie kulki kirkon ja hautausmaahan ohitse. Monia muistoja heinäsi sinne jäävien rakkaiden haumatasioja katsoessa ja monen mie-

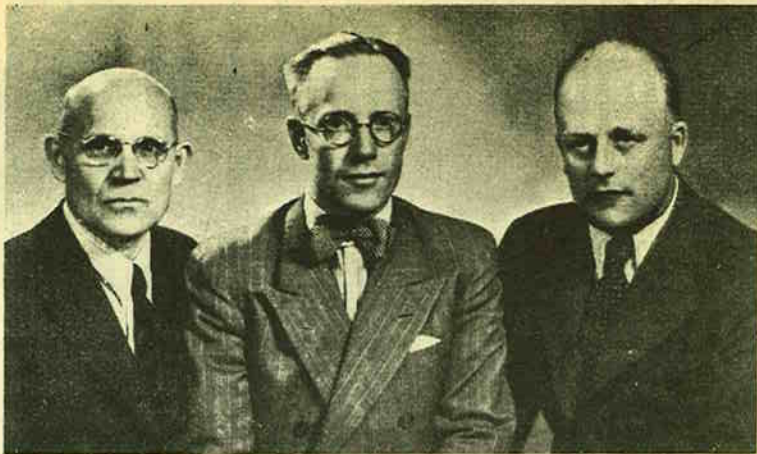
lessä käväisi ajatus ylönousemuksen hetkestä, joka kerran koittaisi niin evakolle kuin vihollisellekin. Tienvieressä seisoi sotavankeja odottamassa eteenpäinvientiä. Huomasin monen vangin silmänurkassa kyyneleiden heidän nyt nähdessään isäntänsä ja emäntänsä pakotettuina jättämään kotinsa. Varmasti muistivat mieleen kaukana olevat omaiset.

Madon lailla kiemurtelevassa evakkojonossa oli myös rintamalta siirtyviä eri aselajeja. Kaksi ilmapotkurintapatteria oli sijoitettu Ristseppälään, toinen Alhonkankaan reunaan aivan radan varteen ja toinen Ristseppälän Matin pelloille rautatieaseman lähelle järvenrantaan. Käydessäni Heinjoen asemalla näkyi tiensivussa panssaritorjuntatykkeitä ja aseman takana metsässä järeämpiä kaunuonoita.

Kesäkuu oli silloin kauneimmillaan: päivät kirkkaat ja ilmassa alkukesän ihanimmat tuoksut. Kuinkahan monelta ne kuitenkin jäivät huomaamatta. Ahdistuksen täyttämää mieltä ei luonnon kauneus pystynyt koskettamaan. Ihmeteltiin vihollisen ilma-aseen hiljaisuutta evakkomatkan ensi päivinä. Lentokoneet eivät häirineet jylhällä matkalla. Tunni, että itse Jumala oli vetänyt suojaavan verkon maantiellä kiemurtelevan ihmisvirran ylle. Muu sodan pauhu kuului taukoamatta.

Kunnan esikunnan kanssa samoissa tiloissa sijainneiden eri toimistojen vähempiarvoiset paperit kerättiin kaikki yhteen kasaan kunnalliskodin pihalle ja poltettiin. Esikunnalle luvattuja autoja ei ensimmäisen käynnin jälkeen kuulunut takaisin koko päivänä. Aivan sattumalta saimme yhden sotilaslaturin, johon lastattiin kunnan arkistoja sekä vähäisen määrän toisten toimistojen papereita Luumäen asemalle vietäväksi. Vuorokauden vaihtuessa oli evakuointiesikunta valmis jättämään etappipaikkansa. Yön hämäräydessä katselimme leimuavaa taivasta.

Valoraketit leimahtelivat ja kra-

Viimeinen kunnan hoitokunta: E. Lappalainen, K. Kykkänen ja V. Laitinen.

Sodan runtelema kunnalliskoti.

naatit räjähtelivät. Lentopommien jylhinä vahvisti sen, minkä muutenkin tiesimme: Viipuria jauhettiin raunioiksi.

Kesäkuun 19:s 1944

Evakuointiesikunta poistui kirkonkylästä 19. 6. klo 20, viipyen Kääntymällä seuraavaan päivään. Kääntymältä esikunta siirtyi Joutsenoon. Samana päivänä vihollinen miehitti Heinjoen pitäjän.

Joutseno oli ensimmäinen levähdyspaikka. Asemalle kasaantui runsaasti evakoiden tavaroita. Kirkosta oli tehty yöpymis- ja ruokailupaikka. Sen ympäristöön olivat kerääntyneet maanteitse kulkevat evakkovaltajat, jotka valtasivat kaikki vapaina olevat paikat. Heinjokelaisten eläinten ja hevosajoneuvojen lastauspaikaksi oli määrätty Selänpään asema, Savon radalla Kouvolasta pohjo-

seen. Autoilla kuljetettava tavara taas vietiin Luumäelle, Taavettiin ja Uroon. Näille kaikille asemille oli esikunnan toimesta lähetetty 5-7 miehen joukko valvomaan ja auttamaan junaan lastauksessa.

Maanteitse karjan kanssa matkaavat saivat kantaa kaikkein raskaimman kuorman. Jalkineet hajosivat ja jalkoihin tuli rakkoja. Levähdyspaikkoihin oli sijoitettu sairaanhoitajia ja terveystyöläisiä lääkitsemään hiertymiä. Monet vaeltajat pistivät kengät kuorman päälle ja matkasivat paljain jaloin.

Tämä aika on kaukana takana ja monelta ovat muistot haalistuneet ja unohtumassa. Monet meistä ovat jo siirtyneet toisen rajan taakse. Silloin evakkokuorman päällä istuneelle sukupolvelle tapahtumat kangastelevat kuin etäisinä unina.

TURISTITIEN VARRELTA

Viipurin läheisyydessä sijaitseva Heinjoki ei ole kovinkaan kaukana nykyiseltä rajalta. Suurin osa pitäjää jää kuitenkin sivuun turistitietä eikä kotiseutuun katsomaan lähtevällä juuri ole tilaisuutta omin silmin todeta viljelystensä nykyistä tilaa. Turistitie - vanha Pietarin maantie - kulkee Kämärän kylän kautta ja tältä alueelta voidaan nähdä, mitä maantietä nähtävissä on. Mutta esimerkiksi Korpala jää jo 11 kilometriä sivuun. Samoin kirkonkylään on mahdoton päästä ilman erikoislupaa eikä tietoa Heinjoen julkisten rakennusten kohtalosta ole. Myöskään ei turistitie anna rautatien varteen.

Autoilija Väinö Kostainen on käynyt katsomassa Heinjoen nykyistä tilaa ja hän kertoi, että jo alusta lähtien on ollut mieli, että Heinjoelle tullaan vielä menemään. Tosiasiatiedot jäävät edellä esitetystä johtuen tosin pakostakin vähäisiksi.

Heinjoesta saa pikaisella silmäyksellä vaikutelman, että pitäjää on jätetty suurin piirtein oman onnensa nojaan. Karkeasti arvioiden väestöä on noin 10 % siitä, mitä siellä oli ennen sotia. Asukkaat on siirretty Neuvostoliiton muista osista, esim. petroskollaisia kuuluu pitäjän nykyiseen asujaimis-

toon. Sotilashenkilöitä liikkui runsaasti joka puolella.

Uusia teitä ei Heinjoelle näkynyt ilmestyneen. Teollisuuslaitoksia ei havaittu, joten pitäjää lienee pysynyt maatalousvaltaisena. Kiintotulot olivat huonot, että rakennuksia oli siirretty pois entisiltä paikoiltaan: haja-asutus oli pyritty keskittämään. On syytä olettaa, että väestö saa toimeentulonsa pitäjän kolhooseista. Viljelykset olivat kylläkin suureksi osaksi rapioilla.

Alueen metsät vaikuttivat hyväkuntoisilta, hakkuita ei juuri oltu suoritettu.

Kämärän Alahovista ei paljon ollut jäljellä. Päärakennus oli todennäköisesti tulipalossa tuhoutunut ja kuulut kasvihuoneet oli hävitetty täysin. Paikalla näkyi teurasrakennuksia.

Olenneisesti eivät Heinjoen maisemat siis olleet muuttuneet, mutta kuten sanottu: edellä esitetty koskee vain pientä aluetta, kappaletta Heinjoesta nykyisen turistitien varrelta.

Heinjoen kunnan evakuointiesikunta kunnallisneuvos Vilho Laitisen juuri valmistuneen rakennuksen rapuilla ja myös evakko-*»*pässi*»* menomatalla Kääntymän kylässä.

LASSI JAARINEN:

Osuuskassaliikkeellä merkittävä osuus Heinjoen talouselämässä

Valtiopäivien hyväksyttyä v 1867 lain, jolla lahjoitusmaat määrättiin lunastettaviksi valtiolle ja jaettaviksi talonpojille, tiesi se myös Heinjoen talonpojille parempaa tulevaisuutta. Tämä Suuren Pohjan sodan jälkeen alkanut lahjoitusmaakausi oli päättymässä ja usean sukupolven ajan suoranatessa maaorjuudessa eläneet torpparit olivat jälleen pääsemässä itsenäisiksi talonpojiksi määräämään omista asioistaan. Lahjoitusmaat lunastettiin valtiolle vuosisadan loppuun mennessä ja vuoteen 1917 mennessä saivat mm Heinjoen puoleisen Ristseppälän lahjoitusmaan maanviljelijät perintökirjat ja näin oli alkanut uusi voimakas kehityksen kausi Heinjoen maatalousväestön keskuudessa.

Vuosisadan vaihteessa

maataloudessa vallinneet vaikeat olot olivat leimaa antava piirre myös Heinjoen maataloudelle. Vähevaraisen talonpojan oli vaikea saada kohtuudella edes pientä tilapaisluottoa, puhumattakaan peruspääomasta, jolla olisi voitu kohottaa peltojen viljelyä ja rakentaa tarvittavat rakennukset. Monet luotonottajat eivät tunnottomien koronkiskureiden armoilla. Pääsääntö syntyneestä tilanteesta näkivät vallistuneimmat maanviljelijät yhteistoiminnassa. Olihan v 1902 annettu osuustoimintalaki, jonka perusteella oli mahdollista ryhtyä perustamaan yhteisiä osuustoiminnallisia yrityksiä. Heinjoella, lähemmin sanottuna Ristseppälässä, ryhtyivät opettaja Kalle Järvi ja maanviljelijä Tahvo Hättönen toimenpiteisiin oman osuuskassan saamiseksi paikkakunnalle. Pitkien keskustelujen jälkeen saatiin kokoon 14 ennakkoluotonta viljelijää ja he perustivat Ristseppälän Osuuskassan heinäkuussa 1904. Vaikka perustajien tarkoitusta oli pidettävä vilpittömänä yrityksenä nostaa elintaso yhteistoiminnan avulla, sai uusi yritys kuitenkin vastustusta, jopa pilkkaakin osakseen. Osuuskassan toiminta ei päässyt moniin vuosiin perustamista pitemmälle ja monet uskoivat jo koko touhuun päättäneen. Vasta v 1909 alettiin uudelleen harkita toiminnan aloittamista ja nyt päästiinkin hyvään alkuun ja osuuskassan kehitys oli nopeaa. Tämä ilmenee silloisen osuuskassojen tarkastajan, maisteri Paavo Brummerin Pellervossa v 1912 julkaisemasta kirjoituksesta. Siinä mainitaan, että v 1911 loppuun mennessä myönnettyjen luottojen turvin oli raivattu viljelykseen 42 hehtaaria uudismaata ja oja kaivettu 60 kilometriä. Myös yhteisostot, jotka silloin kuuluivat osuuskassan toimintapiiriin, olivat päässeet hyvään alkuun. Vuonna 1911 oli yhteisostojen arvo 12.500 markkaa, kun se vuotta aikaisemmin oli vain 5.000 markkaa.

Kassan piirissä toimi tuolloin myös kolme maidonmyyntiosuuskuntaa ja näiden osuuskuntien jäsenistä 17 oli myös osuuskassan jäseniä. Heidänkin taloudestaan kassan vaikutus oli merkittävä, sillä kahden vuoden aikana (1910-1911) oli heidän omistamiensa lehmien luku noussut 53:lta 156 lehmään. Kirjoituksesta käy selville myös se pilkka, jota perustettu osuuskassa sai osakseen. Eräänä yönä oli nimittäin naulattu osuuskassan puheenjohtajan talon portinpylvääseen lappu, jossa luki: "Tässä on Hättösmäen pankki". Osuuskassan väheksyminen kuitenkin väistyi, kun kyläläiset alkoivat huomata kassan tuen taloudelleen. Niinpä kirjoittaja toteaaakin

Mv. Johannes Jaarinen.

samassa kirjoituksessaan: "Nyt jo jäsenet kyllä huomaavat, että yhteisostoilla on saatu parempaa tavaraa ja halvemmalla kuin ennen". Ja edelleen: "Jo tällä osuuskassan toiminta-alalla on Ristseppälän kyläkunta kehittynyt ihmeteltävässä määrin. Se on kyennyt näyttämään, ettei tuossa osuuskassoissa niin yleisessä virressä "kyllä se muualla menee, mutta ei meillä" ole mitään perää. Joku aika takaperin oli koko "Hätösmäen mäki" tuken varassa ja matkustaja pelkäsi talojen päällensä kaatuvan. Nykyään ovat talot uudestaan rakennetut eikä niitä enää omistajiltaan tarvitse hävetä". Kirjoitus osoittaa selvästi, kuinka tarpeellinen osuuskassa oli jäsenilleen noina vaikeina aikoina, jolloin kaikki oli aloitettava kuin alusta.

Osuuskassan kehitys

jatkuu tasaisena vuoteen 1939, jolloin toisen maailmansodan puhjetua jouduttiin aivan uuden tilanteeseen. Osuuskassan merkitys paikkakunnan elintason nostajana oli ollut näinä rauhan vuosina merkittävä. Vapaussodan aikana, kuten odottaa sopikin, toiminta hetkeksi pysähtyi. Talvisodan alkua olivat kassan talletukset 1.421.409 markkaa ja lainat OKO:lta 1.515.349 markkaa. Kaikki tämä rahamäärä oli tarkoin käytetty oman kotiseudun hyväksi ja se näkyi myös vaurastuneessa kyläkuvaissa.

Tässä yhteydessä mainittakoon, että Heinjoelle perustettiin Ristseppälän Osuuskassan lisäksi myös kaksi muuta osuuskassaa, nimittäin v 1909 Rättölän Osuuskassa ja v 1923 Kopralan Osuuskassa. Rättölän Osuuskassa ei kuitenkaan ehtinyt toimia lainkaan, sillä se sulautettiin välittömästi Ristseppälän Osuuskassaan ja samoin Kopralan Osuuskassa v 1942. Ristseppälän Osuuskassan toiminta ei kuitenkaan päättynyt talvisotaan. Kun syksyllä 1941 palattiin Heinjoelle, pidettiin jo itsestään selvänä, että osuuskassan tuki on tarpeen. Juhon Lemmetti, joka toimeliaan perustajan, opettaja Kalle Järven jälkeen oli pisimman ajan toiminut kassanhoitajana, ei enää monien töiden takia voinut tehtävää hoitaa ja niinpä 1942 valittiin osuuskassan hoitajaksi Johannes Jaarinen, jota tehtävää hän hoiti siihen asti, kun kassa sulautui Nummelan Osuuskassaan v 1948.

Kesällä 1942 alkanut

jälleenrakennuslainoitus

antoi kassalle paljon työtä ja kehitys nopeutti entisestään. Osuuskassalle oli jo ennen talvisotaa hankittu oma toimitalo ja tähän samaan paikkaan, sodassa tuhoutuneen talon tilalle, rakennettiin vaatimaton toimisto, josta jäseniä palveltiin. Kerran viikossa kassanhoitaja kävi myös Heinjoen kirkonkylässä hoitamassa pitäjän län-

tisen puolen asukkaiden asioita, sillä osuuskassasta oli nyt kehittynyt koko pitäjän rahalaitos. Jälleenrakennus oli voimakasta. Kahdessa vuodessa kohosi Heinjoenkin pitäjän alueelle satoja rakennuksia ja kaikki tarvitsivat oman osuuskassan apua. Muistan hyvin tuon ajan. Päivät kuluiivat kiireisissä rakennustöissä ja iltaisin sekä sunnuntaisin hoidettiin raha-asiat. Kesästä 1942 toukokuun loppuun 1944 myönnettiin jälleenrakennuslainoja kaikkiaan 32.300.000 vanhaa markkaa. Tämä voimakas nousukausi tuntui tietysti myös kassan talletuskehityksessä. Vuoden 1943 lopussa olivat talletukset kohonneet jo 10.360.138 vanhaan markkaan, oltuaan vuotta aikaisemmin vain 1.056.869 vanhaa markkaa.

Mutta sota jatkui. Kesäkuun alkupuolella 1944 alkoi rauhallisina pyynnillä rintamilta jälleen kuulua tykkien jyske. Se kuului myös tasaisena jyllinä Heinjoelle, jossa valmistauduttiin jättämään se kaikki, mikä kahden vuoden ankarin ponnistuksen oli aikaansaanut. Myös osuuskassan piirissä oli ryhdyttävä evakointitoimenpiteisiin. "Rahat ja paperit" pakattiin isokkoon puulaatikoon ja matka kohti länttä alkoi jo toisen kerran kassan monivaiheisen toiminnan aikana. Isäni, joka silloin toimi kassanhoitajana, antoi tehtäväkseni huolehtia osuuskassan tavaroiden perillelunasta. Aluksihan siinä ei ollutkaan mitään vaikeuksia, sillä laatikko kulki mukamme kuten muukin kärryille mahtunut vähäinen omaisuutemme, mutta kun laatikko Joutsenon asemalla nostettiin junaan, jäin yksin huolehtimaan sen perillelunasta. Muistan kyllä sen vastuun, joka painoi mieltäni, kun tlesin laatikossa olevan 1.000.000 markkaa rahaa sekä 11.000.000 markan arvosta obliigaatioita. Tämän kirjoituksen pöytäkirja ei ole tarkoituksenmukaista kertoa niistä vaiheista, jotka liittyivät osuuskassan omaisuuden perillelunoon Koskelle T. l., joka oli määrätty yhdeksi heinjokelaisten sijoituskunnista, mutta mainittakoon kuitenkin, että pientä itkua ja kiroiluaakin siihen liittyi.

Uusilla asuinsijoilla

alkoi osuuskassan toiminta välittömästi. Tehtävät laajenivat entisestään. Nyt tunnettiin jo oma osuuskassa ja sen puoleen käännettiin kaikissa asioissa. Osuuskassan puolesta pyrittiin auttamaan jokaista hänen tarpeissaan. Aina nuo avunpyynnöt eivät liittyneet mitenkään osuuskassan toimintalaan, mutta ketään ei käännetty takaisin, ja tiedän, nyt jälkeenpäin keskusteltuani entisten heinjokelaisten kanssa, että melkein poikkeuksetta apu löytyi.

Maaliskuussa 1946 Ristseppälän Osuuskassa muutti Vihdinkuntaan, joka oli valittu erääksi heinjokelaisten lopullisista sijoituskunnista. Tälläinkin osuuskassan apuun turvaututtiin entistä enemmän ja osuuskassa puolestaan pyrki parhaansa mukaan auttamaan. Voimakas jälleenrakentaminen oli alkanut uusilla asuinsijoilla. Osuuskassa oli ollut monen apuna menetetyillä kotiseudulla ja sieltä tiedettiin jälleen avun löytyvän.

Vaikka osuuskassa toimikin Vihdissä, ei sen toiminta-alueeksi näissä uusissa oloissa suinkaan jäänyt vain Vihti. Heinjokelaisten pääsijoituskunniksi oli määrätty Vihdin lisäksi U. l. Pyhäjärvi, Karkkila, Pusula, Nummi, Sammatti ja Karjalohja. Kaikista näistä kunnista entiset heinjokelaisten saapuivat asioitaan hoitamaan omaan tutuksi käyneeseen osuuskassaan, jonka kautta heidän lai-

Kääntymän marttoja.

MARTTATYÖSTÄ HEINJOELLA

Ajatus oman marttayhdistyksen perustamisesta heräsi Heinjoella kymmenisen vuotta sen jälkeen, kun marttatoiminta oli Suomessa saanut alkunsa. Sippolan Puutarha ja Maatalouskouluun johtaja Alma Forsten ja opettajatar Aina Hyyrynen kävivät keväällä 1909 pitämässä esitelmää talouden-, kasvitarhan ja kananhoidosta sekä marttatyön merkityksestä yleensä Kääntymällä, Kirkonkylässä, Ristseppälässä ja Kopralla ja alkuhankaluuksien jälkeen saatiin laillinen yhdistys perustetuksi vuonna 1911. Yhdistyksen nimeksi tuli Heinjoen Haaraosasto ja ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Ida Hyytiäinen. Jäsenmäärä oli tuolloin 35.

Toiminta alkoi joka tai joka toinen viikko pidettävillä ompeluilloilla. Näissä tilaisuuksissa kerättiin kahvirahaa yhdistyksen varojen kartuttamiseksi. Kotitalousalan esitelmää ja puheita pidettiin ja Heinjoen yhdistyksellä oli onnea saada alusta pitäen oma neuvoja, "Marttaneiti". Neuvoja kulki kylästä kylään pitäen esitelmää, kurseja ja tarkastan kilpailuja, suorittaan puutarha-alan neuvontaa ja kotikäyntejä ym. Yhdistyksessä toimivat mm seuraavat neuvotat: neidit Rainio, Mutikainen, Soini, Sikiö ja Montonen.

Yhdistyksen toiminta oli monimuotoista. Kurseja pidettiin jatkuvasti, pisimmät niistä olivat kutomakurssit, jotka tavallisesti päättyivät käsityönäyttelyyn. Monia kauniita tuloksia saavutettiin, Rättölän Martat kutoivat esim. kerran 30 kansallispuvun kankaat. Myös ompelu- ja tallukkurseja pidettiin. Tärkeä sijansa oli ruoanlaittokursseilla, joilla annettiin varsinaisen ruoanlaiton lisäksi opetusta säilykkeiden valmistuksessa ja pöydän kattamisessa. Päättyäisiin valmistettiin usein juhlapäivällinen, minne saapui myös maksavia vieraita.

Puutarhojen perustaminen maalaistaloihin on ollut eräs marttatyön näkyvimpiä tuloksia. Martat ovat alusta alkaen kiinnittäneet huomiota omenapuiden ja marjapensaiden hankintaan sekä vihannesten viljelyyn ruokavallon uonipuolistamiseksi. Tämän alan kurs-

na-asiansa uudelleen asuttamisen yhteydessä hoidettiin. Vuonna 1948 Ristseppälän Osuuskassa sulautui Vihdissä toimineeseen Nummelan Osuuskassaan. Vaikka tänäkin päivänä suurin osa entisistä heinjokelaista tuntee osuuskassan omaksi rahalaitokseksi, oli sulautumisen yhteydessä siirtynyt historiaan eräs merkittävä taloudellinen tekijä heidän elämässään. Vuosikymmeniä sitten alkuvaikeuksissa kamppailut osuuskassa oli muodostunut heille läheiseksi ja sieltä he tiesivät saavansa avun vaikeuksiinsa.

Sulautumishetkellä olivat Ristseppälän Osuuskassan talletukset 54.191.404 vanhaa markkaa, omaisuustaseen loppusumman ollessa 206.807.766 vanhaa markkaa. Nämä luvut ovat vahvana todisteena "Hätösmäen pankin" saamasta luottamuksesta.

seina pidettiin lavanteko-, komposti-, taimien kasvatusta, tuhoisten torjunta- ja seppeleensidontakurssit. Karjanhoitoa ei myöskään unohdettu, erityisesti kannattaa mainita v 1923 pidetyt kurssit.

Heinjoen Marttayhdistys järjesti myös keskinäisiä kilpailuja sekä osallistui laajempiin maakunnallisiin mitteluihin. V. 1921 sai emäntä Amalia Karvanen Kopralla I palkinnon maakunnallisissa kodinhoitokilpailuissa, myös v 1930 tuli Koprallaan kaksi ensimmäistä palkintoa, Eeva-Stiina Hanniselle ja Helena Teivoselle. Omassa piirissä pantiin toimeen vuoden kestäviä puutarhanhoito-, pihamaa-, saunanhoito-, liinavaate- ja talouspyyhkekilpailuja. Viipurin läänin Maanviljelysseuran ja Marttapiiiriliiton järjestämässä puutarha- ja mehlähoitonäyttelyssä v. 1922 sai Heinjoen Marttayhdistys I palkinnon säilykkeistä sekä II palkinnon omenista ja vihanneksista. Vuonna 1935 järjestetty Heinjoen maatalousnäyttelyyn martat osallistuivat useilla eri osastoilla, joista erikoisesti mainittakoon vuodevaatenäyttely, jossa kaiken piti olla omatekoista.

Marttakerhoissa koetettiin helpottaa jäsenten jokapäiväisiä puuhia hankkimalla yhteisiä työvälineitä kuten mehupuristimia, kangaspuita, ompelukoneita sekä pito- kalustoja, joita sitten lainattiin jäsenille juhliin ja pitoihin.

Tunnettua on marttakerhojen aloitusema äitienpäivän vietossa. Martat huolehtivat Heinjoella niin ohjelman suorittamisesta kuin tarjoukista. Äitienpäivästä muodostuikin juhlapäivä koko pitäjän ja sitä vietettiin koulupiireittäin kansakoululla.

Heinjoen marttojen jäsenmäärä oli suurimmillaan v 1936, jolloin yhdistykseen kuului 288 marttaa. Kerhoja oli tuolloin 8. Puheenjohtaja ehti toiminnan aikana olla 13, joista mainittakoon pitkäaikaisimmat: Mili Parikka, Taava Janhunen ja Siviä Hyytiäinen, Maria Illi on ollut vuosina 1915-17 samanaikaisesti sekä sihteerinä että rahastonhoitajana. Vuosina 1921-23 oli Lyydia Parikka rahastonhoitajana sekä Tilda Palovaara vuosina 1929-39. Meeri Ikävalko oli sihteerinä vuosina 1935-37.

Uusissa oloissa

Talvisota katkaisi marttojen tuollaisen ja rikkaan toiminnan, mutta sen päätyttyä käytiin työhön käsiksi entistä suuremmalla innostuksella. Taas pidettiin kurseja ja hävitetyt kodit alkoivat vähitellen saada uutta ilmettä. Uutena työmuotona oli kirkonkylässä "Marttamaja", jossa jälleenrakentajat saivat ruokaa. Majan hoitajina toimivat Aili Hyytiäinen ja Maire Hallenberg.

Vuonna 1942 kävi marttoilla vieraina Pohjoismaiden Emäntäliiton puheenjohtaja Eleanor Lilliehöök ja kotiteollisuuskonsulentti Vera Dursson. Vieraat kävivät mm Marttamajalla ja Saara Leinon kodissa. Työ oli kuitenkin vilkasta:

KIRKKO ja SEURAKUNTA

Heinjoki kuului vuosisatoja Muolaan 1. Pyhänristin seurakuntaan kappeliseurakuntana ja muodollinen irtautuminen itsenäiseksi seurakunnaksi tapahtui v. 1868. Välien selvittely emäseurakunnan kanssa, johon Heinjokea sitoivat pitkälliset perinteet, kesti kuitenkin vielä parikymmentä vuotta ja lopullinen irtautuminen toteutui vasta v. 1889.

KIRKKORAKENNUKSET JA PAPPILA

Heinjoella oli kolme kirkkoa, joista ensimmäinen, Kirkkosaaren kirkko, oli rakennettu Vuoksen lahden rannalle kilometrin verran nykyisestä kirkosta koilliseen. Paikkaan oli suotuisat kulkuyhteydet vesiteitse pitäjän joka kolkalta. Kirkkoa koskevat tiedot ovat perin niukat, mutta voidaan olettaa, että se on rakennettu joskus 1600-luvulla. Kalustohuetteloa pidettiin 1700-luvulta lähtien ja kiintoisa on tarina kirkonkellosta, mikä oli joskus sotien aikana pelastettu Länsi-Suomeen ja joutunut Hinnerjoen kirkon tapuliin. Heinjoen seurakunta ryhtyi myöhemmin vaatimaan kelloa takaisin, mutta hävisi asiasta sukeutuneen oikeudenkäynnin. Vasta parikymmentä vuotta sitten ryhdyttiin kellon alkuperästä uudestaan tutkimaan ja kellon kyljestä löydettiin teksti »Anno 1697 til Heinjocki capell me fusiit ambrosius ternand.» (vuonna 1697 Heinjoen kappelille valanut Ambrosius Ternand).

Kirkkosaaren kirkko alkoi ränistyä ja jäädä sijaintinsa puolesta syrjään, kun liikenne siirtyi vesireiteiltä maanteille. Ns. Vanhakirkko rakennettiin v. 1770. Se oli hirsistä valmistettu torniton ristikkirkko, johon mahtui n. 600 sanankuulijaa. Ulkoapäin punaiseksi ja sisältä harmaanhväriseksi maalattua kirkkoa valaisi kolme kynttiläkruunua. Värisävyllään tumma alttaritaulu esitti Jeesusta ristillä. Kahdeksankulmaisessa kellotapulissa oli kaksi kelloa, joista pienempiä käytettiin vain lapsia haudattaessa.

Vanhankirkon ensimmäinen laajempi korjaustyö tapahtui jo 1820-luvun alussa, mutta lopullista parannusta ilmeisiin puutteisiin ei saatu aikaan ja rakennus pysyi kylmänä ja hatarana. Uudenkirkon valmistuttua vanhakirkko jou-

se, mikä oli tuhottu, oli saatava uudelleen kukoistamaan.

Muutto vieraisiin oloihin vaikutti ensin lamauttavasti marttojenkin toimintaan, mutta kun vähänkin tuli mahdollisuutta, alettiin suunnitella työn aloittamista uusissa olosuhteissa. Karkkilaan perustettiin Heinjoen Marttayhdistyksen Karkkilan Karjalainen Marttakerho, jonka ensimmäisenä puheenjohtajana toimi opettaja Kilkkinen. Kun Heinjoen Marttayhdistys myöhemmin virallisesti lakkautettiin, muodostui Karkkilan Karjalainen Marttakerho itsenäiseksi yhdistykseksi, johon kuului kolme alayhdistystä. Yhteydenpito muodostui kuitenkin väliatkojen pituuden takia hankalaksi ja nämä kolme kerhoa aloittivat toiminnan itsenäisinä yhdistyksinä. Myös muhin pitäjän ovat Heinjoen martat perustaneet yhdistyksiä ja liittyneet jäseninä paikallisiin yhdistyksiin.

Ylläoleva on koottu Heinjoen Marttayhdistyksen 50-vuotishistoriikista ja loppuksi voidaan lainata erään Heinjoen martan tilaisuudessa lausumia sanoja: »Hiljentykämme tänä päivänä kiitollisin mielin muistelemaan niitä äitejä ja tyttäriä, jotka ovat Heinjoen Marttayhdistyksen syntysanat lausuneet ja niitä uhrautuvia Suomen naisia, jotka kerran maamme marttatyön peruskiven laskivat ja ovat ohjanneet kansaamme ja kotiamme valoisampaa tulevaisuutta kohden».

Kirkkoherra Karl Adolf Streng.

Kirkkoherra Martti Savelainen.

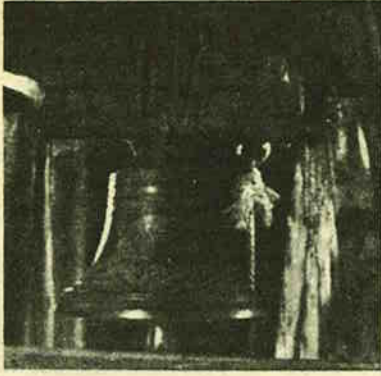

Kirkkoherra Kustaa Palovaara.

tui myytäväksi. Lautamies Abraham Patja Muolaalta osti hirret 645 markalla v. 1883 pidetyssä huutokaupassa.

Tarkastusmatkallaan v. 1875 piispa oli vakavasti kehottanut heinjokelaisia ryhtymään toimenpiteisiin uuden kirkon rakentamiseksi. Seuraavana vuonna asia otettiin kirkonkokouksessa käsiteltäväksi ja päätös oli rakentamiselle suotuisa.

Uuden kirkon paikka valittiin entisen vieressä sijaitsevalta maalueelta. Peruskivi laskettiin lokakuun 23. päivänä v. 1878 ja lopullisesti kirkko valmistui kesällä 1881. Mikkelinsunnuntaina piti Muolaan rovasti Johan Albert Tengen kirkon vihkiäispuheen. Viipurissa ilmestynyt »Ilmarinen» lehti kuvaa kirkkoherra Adolf Strengin juhlasaarnaa seuraavasti: »Erinomaisella selkeydellä hän puheli saarnansa alkuosassa Jumalan sanan voimallisesta vaikutuksesta ihmisissä ja kehoitti sanankuulijoita rakastamaan Jumalan huonetta sydämellisellä halulla ja nöyryytetyllä mielellä, sillä siellä julistetaan evankeliumia, joka tuottaa katumuksen autuudeksi. Hän kehoitti sanankuulijoita hartaasti kiittämään ja ylistämään Jumalaa, joka on antanut voimia tälle pienelle seurakunnalle rakentamaan Hänen nimellensä semmoisen huoneen, missä sopi ylistää Hänen armoansa ja

Kellotapulissa oli kaksi kelloa. Suuremmalla kutsuttiin kansaa jumalanpalvelukseen ja sitä käytettiin aikaimmisten sielunkellona sekä hautajaisten aikana. Pienempää, lasten kelloa, soitettiin vain haudattaessa lapsia. Lasten kellon soitosta sepitti pitäjän vaimoväki hokeman: »Tul tän, tallelle pannaan, kuoppaan pannaan, tallelle pannaan.»

Hänen totuuttansa kuolemattomien sielujemme autuudeksi.»

Kirkon piirustukset oli laatinut arkkitehti Jac. Ahrenberg Helsingistä ja rakennustyöt suorittivat veljekset Jacob ja Anders Viklund Viipurista. Kirkko oli punatiilestä ja siinä oli tilaa 1200 seurakuntalaiselle. Alttaritaulun aiheena oli »Kristus kutsuu luokseen työtätekeviä ja raskautettuja». Kirkossa oli kolme kynttiläkruunua, joista kaksi oli siirretty vanhastakirkosta, kolmas saatu lahjoituksena. Kirkonkelloilla oli hyvin kaunisointuinen ääni ja kansa arvelikin, että niihin oli valettu hopeaa.

Urut saatiin vasta vuonna 1908, 13-äänikertaiset Jurvan urkutehtaan valmistamat, jotka 30-luvulla muutettiin sähkökäyttöisiksi.

Seurakunnan pappila oli kappeliseurakunnan ajalta. Se valmistui v. 1844. Pappilassa suoritettiin sadan vuoden aikana lukuisia korjauksia ja laajennuksia. Tämä keltaiseksi maalattu rakennus sijaitsi neljän kilometrin päässä kirkolta.

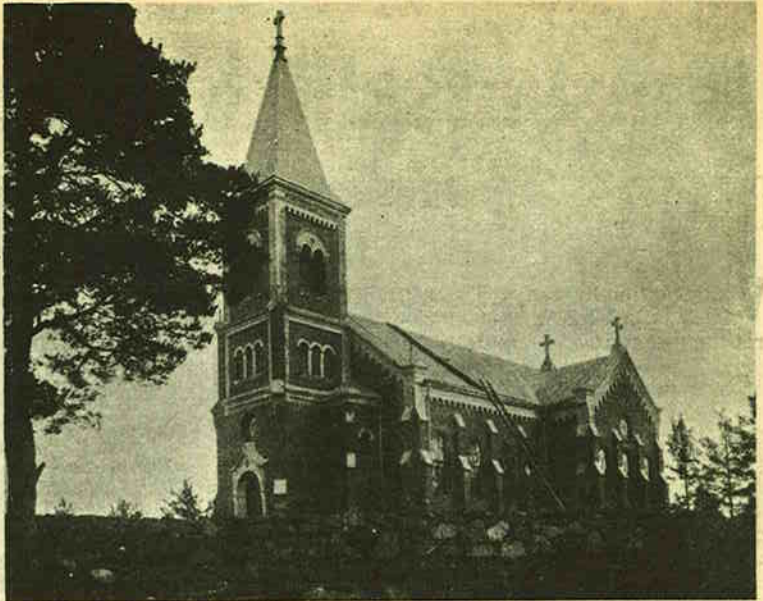
KIRKKOHERRAT JA KANTTORIT

Heinjoen seurakunnalla ehti olla kuusi vakinaista kirkkoherraa, joista ensimmäistä, kirkkoherra Adolf Strengiä, on pidettävä varsinaisesti seurakunnan luojana. Streng ansioitui niin sielunpaimenena seurakunnassa kuin johtomiehenä kunnassa. Annettiin arvoa hänen pelkäämättömyydelleen tarttua asioihin, olipa kyseessä sitten emäseurakunnasta irtottautuminen, kirkon rakentaminen tai seurakunnan sisäisten asioiden uudelleen järjestäminen.

Toisena kirkkoherrana oli Pekka Sormunen, nöyränä ja hyväntehtoisena seurakuntalaisten rakastama. Myöhemmin hän sai rosvon arvon. Paavo Pakkasen, kolmannen kirkkoherran, aikana elpyi pitäjän hengellinen elämä huomattavasti. Pakkanen oli kansaa lähellä ja hänen kotinsa oli seurakuntalaisille avoin ja vieraanvarainen.

Nykyään elävillä heinjokelaisilla on muistikuvia pitäjän kolmesta viimeisestä kirkkoherrasta, joista erityisesti Martti Savelainen tunnettiin voimakkaana sananjulistajana. Kuvaavaa Savelaisen luonteenlaadulle oli saarnavirren valinta: »Maailmalle pelkäämättä sun tahdon tunnustaa». Kirkkoherralla oli myönteinen suhtautuminen nuorisoon. Hän oli nuori mieleltään ja hänen aikaan aloitti Heinjoen Nuorisoliitto toimintansa. Nuori ja toimintatarpeellinen Ilmari Siren oli vain pari vuotta seurakunnan palveluksessa ja siirtyi muualle v. 1928.

Seuraavana vuonna ryhtyi Heinjoen viimeinen kirkkoherra, myöhemmin, Kustaa Palovaara hoitamaan toimintaa. Palovaaralla oli

Heinjoen kolmas ja viimeinen kirkko, rakennettu v. 1881.

ystävällinen ja avoin mieli ja seurakuntalaiset muistavat hänen vaivoja kaihtamattoman toimintansa sodan vaikeina aikoina. Etä Palovaara täysivaltaisesti koki sodan ja menetyksen iskut itsessään, kuvaa talvisodan päätyttyä Perniossa pidetyssä hartaustilaisuudessa tapahtunut kohtaus: Rovasti astui kouluhuoneeseen, jossa tilaisuuden oli määrä alkaa, istuutui opettajanpöydän reunalle ja itki. Kuulijakunta itki, mutta ei tapahtunut, yhteenkuuluvaisuuden tunne täytti mielet unohtumattomalla tavalla.

Seurakunnan ensimmäiset lukkarit olivat kansanmiehiä, joilla oli tavallista komeampi ääni. V. 1881 valittiin lukkariksi Johan Rindell, joka myöhemmin muutti nimensä Ristreimäriksi. Ristreimäri oli arvonsatunteva herra, joka palkkausasioitensa takia joutui useisiin oikeusjuttuihin seurakunnan kanssa. Hänen 33 vuotta kestäneen työnsä loputtua Heinjoella oli useita väliaikaisia kantoreita.

Kanttoriksi valittiin v. 1920 Martti Nikkonen, joka jo vaalivirtä laulaessaan sointuvalla äänellään kiinnitti seurakuntalaisten huomiota. Nikkonen oli luonteeltaan tasainen ja rauhallinen mies, jolla oli ilmiömäinen muisti mitä virsikirjan osaamiseen tuli.

TOIMINTAA SEURAKUNNASSA

Heinjoen seurakunta hoiti myös vapaata seurakuntatyötä, enimmäkseen vapaaehtoisin voimin. Pyhäkoulutoiminta alkoi jo viime vuosisadalla, jolloin pyhäkouluja perustettiin kaikkiaan kaksitoista. Rättölässä tapahtui 30-luvulla vilkas nousu pyhäkoulutoiminnassa, kirjoissa oli 70 lasta.

Seurakunnassa toimi palkattu diakonissa, joita vapaaehtoiset ompeluseurat avustivat.

Vankimman aseman Suomen kirkon piirissä vaikuttaneista herätysliikkeistä sai evankelinen herätysliike. Koprallaan perustettiin jo varhain Evankelinen Nuorisoliitto. Muihin uskontokuntiin kuuluvia henkilöitä oli Heinjoella hyvin vähän, ainoastaan joitakin ortodokseja, joilla ei ollut omaa kirkkoa.

LOPUN ALKU JA LOPPU

Viimeinen jumalanpalvelus pidettiin Heinjoen kirkossa v. 1939 itsenäisyyspäivänä. Talvisodan aikana kirkko joutui vihollisen haltuun ja jäljistä päätellen sitä oli käytetty viljavarastona. Penkit, urut, kellot ja lämmityslaitteet oli kuljetettu pois, ristit räjäytetty ja tornin huippuun oli kiinnitetty seiväs, jonka päässä oli todennäköisesti ollut lippu.

Seurakunnan toiminta jatkui muuttuneissa olosuhteissa vielä sodan aikana ja sen jälkeenkin. Kesäkuussa 1942 pidettiin mm. jumalanpalveluksia kirkkotarhassa. Ehtoollisvälineet luovutettiin myöhemmin U.I. Pyhäjärven seurakunnalle. Toisen evakuoinnin yhteydessä omat joukot räjäyttivät uudelleen kunnostetun kirkon tornin ja Heinjoen seurakunnan toiminta Heinjoella oli päätynyt.

RÄTTÖLÄN KYLÄN TYTTÖ MUISTELEE

Kun vanhemmat lapseni Virpi ja Pertti olivat pieniä, minulla oli tapana kertoa heille lapsuuteni leikkipaikoista ja yleensäkin Karjalassa olosta eivätkä he väsyneet kuuntelemaan, vaan tämän tästä pyysivät: Äiti, kerro taas.

Mutta tämä 8-vuotias nuorin polkanani sanoo, että mitä varten sinä äiti puhut karjalan murretta, vaikka et ole siellä ollutkaan. Lisääpä vielä, että se on rumin murre.

Pikkupolkanani käsitys on havahduttanut minut huomaamaan, miten vähän olenkaan enää tullut "ääneen" muistelleeksi koti-Karjalaa, kun edes oma polkanani ei tiedä äidin ja isän olevan kotoisin Karjalasta.

Olin heinäkuussa täyttänyt 17 vuotta, kun joulukuun alussa jouduin pikkusiskojeni kanssa lähtemään evakoksi.

Minun kotini Heinjoella oli Rättölän kylässä Pihkalan järven rannalla. Kouluun oli matkaa kaksi kilometriä. Kesällä kullimme sinne jalkaisin. Eihän silloin vielä lapsilla ollut polkupyöriä. Sellainen ostettiin vasta, kun rippikouluun mentiin. Talvella kävimme koulussa suksilla ja opettaja Otto Honkavaara piti ahkerasti meille hiihtokilpailujakin.

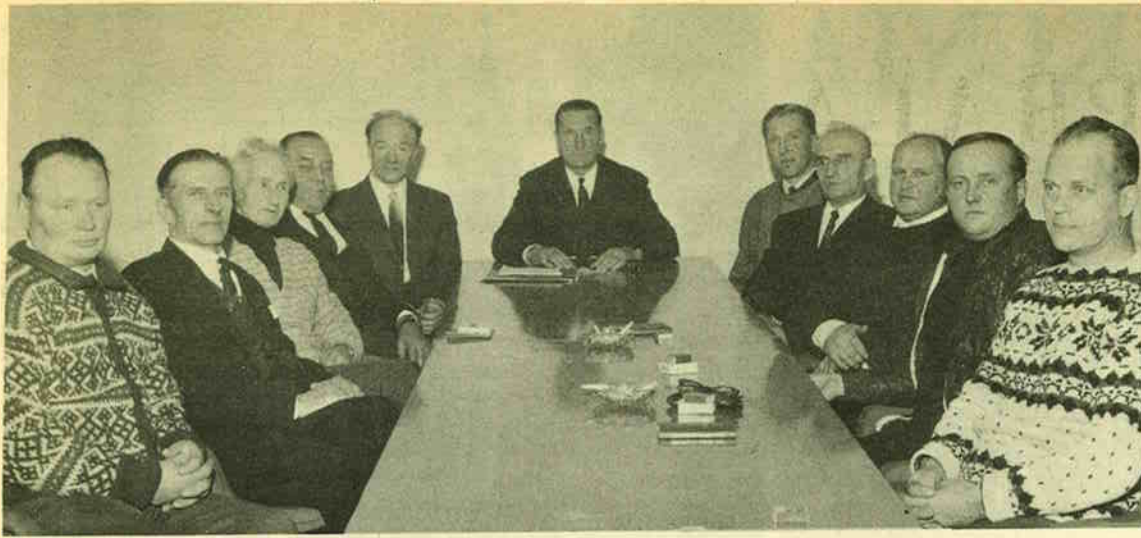
Koulun kuusijuhla oli erikoisen tärkeä tilaisuus. Siihen harjoitettiin kovasti ohjelmaa ja juhlassa oli luokka täynnä väkeä. Myöskin äitienpäivät olivat tärkeitä. Niissä me koululaiset kävimme esittämässä ohjelmaa.

Aika usein koulusta tullessa pojat innostuivat meidän polkien kanssa leikkimään "kolkutusta". Sintosen Eino oli erityisen etevä lukemaan siinä leikkissä luvun: Oskoma toskoma toukon loukon, tiirliir-lippa, pippa, mene sinä tästä pelistä pois. Sitten kun oli kolkutaja valittu, toiset menivät pilloon kujan vinttiin tai mihin kukin ehti. Äiti sai usein huutaa, et älkää niitä heini hakatko, kyl ne kevätpuoles tahtoot muutteki olla silppuu. Mutta me olimme sitä mieltä, että syöhän lehmä silppuakin, emmekä me lapset äidin kieltoa muistaneetkaan kuin sinä hetkenä, kun hän sen huusi.

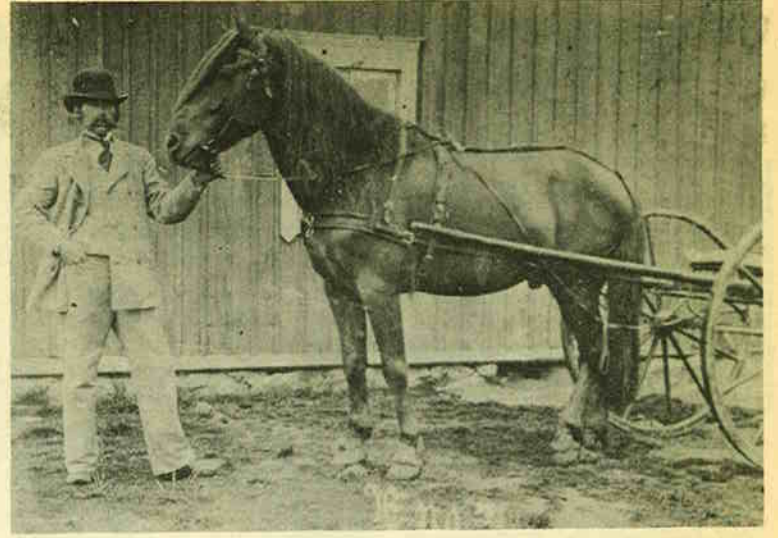
Kesällä kylän naisia kävi meidän rannassa pyykillä, niinkuin Auran Hilma ja Junalais-naiset. Me lapset uimme koko kesän. Äiti menosikin joskus, että "yle aikaa ovat siel vees, siit ovat sinisi eikä oo ko nenä jälel, nil on laituneet".

Erikoisena harmina minä muistan ne kesäiset päivälypsyt, jolloin lehmät olivat menneet järveen vilvoittelemaan eikä niitä meinannut saada sieltä lypsettäviksi.

Syksyllä lehmät vietiin 10-12 kilometrin päähän Hevossaaren lietteelle. Siellä oli jokaisella talolla pieni niitynkappale. Kun kesällä oli heinä tehty ja koottu latoihin sekä "äpäre" kasvanut, lehmät vietiin sinne "äpärikköön". Äiti meni sin-

Heinjoen Hevosystävienseuran nykyinen johtokunta.

Jooseppi Karvanen ja ori Eno.

VIKTOR KUNNAMO:

Harvalla hyvä hevonen — Heinjoella useallakin

Heinjoen, kannakselaisen maatalouspitäjän, isännät havaitsivat hevosen suuren merkityksen paitsi vetoeläimenä ja kulkuvälineenä myös erinomaisena myyntiartikkelina. Tähän lienee ollut edellytyksenä Viipurin ja Pietarin suuri hevostarve. Nämä kaupungit olivat hyviä markkinapaikkoja, hevosvälittäjiä oli ja näitten hevostarve rajaton. Heinjokelaiset oivalsivat tämän ja näin jälkeensä asioita arvostellen oli hevosten myyntituotannolla Heinjoelle aikanaan huomattava taloudellinen merkitys.

Heinjokea voidaankin pitää yhtenä Karjalan voimakkaimpana hevoskasvatustaloutena. Jo viime vuosisadan lopulla olivat Heinjoen miehet hankkeissa erikoisen seuran perustamiseksi. V. 1889 perustettiin Muolaan ja Heinjoen Hevosseura, mutta sen toiminnasta ei ole säilynyt minkäänlaisia tietoja.

Heinjoen Hevosystävienseura perustetaan

Vuosisadan vaihteessa hevosten kysynnän ja kasvatuksen yhä lisääntyessä Heinjoenkin hevosmiehet ryhtyivät yhdistyspuuhiin ja perustivat toukokuun 7. päivänä v. 1902 Heinjoen Hevosystävien-

seuran. Perustajajäseniä olivat Antti Hyytiäinen ja Juho Litja Lahdenperästä, Elias Taponen, Ville Laitinen ja Matti Laitinen Kääntymältä, Jooseppi Karvanen Koprasta, Juho Nio Ristseppälästä, Juho Hyytiäinen Hevossaaresta ja tilanomistaja J. L. Grönroos Viipurista.

Perustamisvaiheessa oli jäsenmäärä 30 henkilöä. Yhteistyö Heinjoen Hevosystävienseuran ja puoli vuosikymmentä myöhemmin toimintansa aloittaneen Etelä-Karjalan Hevosjalostusliiton välillä oli mitä parhain.

Rakentamista ja raveja

Seuran vilkkaaseen toimintaan sisältyi juhlia arpa- ja erilaisia kursseja, järjestettiin myös hevoshoidon- ja talvikilpailuja. Etelä-Karjalan Hevosjalostusliiton v. 1927 järjestämässä jäsenseurojen välisissä kuntakilpailuissa seura sai ensimmäisen palkinnon 700 mk.

Hevosystävienseura pani toimeen kantakirjaanottoilaisuuksia, joissa oli aina runsaasti hyvin hoidettuja ja valmennettuja hevosia. Pitäjän hevoskasvatustalon seurasi tiiviisti jalostustoimenpiteiden kehitystä ja Heinjoelta myytiin jatkuvasti korkealuokkaisia siitos- ja käyttöhevosia.

Heinjokelaiset olivat hevosineen mukana myös koko maata käsit-

tävissä maatalous- ja kotieläin- näyttelyissä. Niinpä v. 1906 Kuopion näyttelyssä oli Vilho Hyytiäinen, Rajalehto, Elsa-tammallaan ja v. 1912 Lahdessa sai Matti Torkkeli Ristseppälästä omistamalleen Saima-tammalla I palkinnon. Kuuluu ori Alarikin-Kaima oli mukana v. 1922 Lahdessa ja v. 1927 Tampereella ja voitti molemmilla kerroilla ensimmäisen palkinnon.

Pietarin näyttelyssä v. 1910 oli mukana tamma Sirkka, om. Antti Seppänen Kääntymältä ja tamma Elsa, om. Antti Hyytiäinen Lahdenperästä. Molemmat saivat I palkinnon. Nämä vain eräitä mainitaksemme. Useat muut hevoset menestyivät ja saivat palkintoja eri kilpailuissa ja näyttelyissä.

Viipurin maatalousnäyttelyssä v. 1932 pantiin toimeen tykinveto-kilpailu 35 km:n matkalla. Tähän erikoislaatuiseen kilpailuun osallistui kahdeksan valjakkoa. Heinjoen Hevosystävienseuran 6-valjakko oli mukana ja saavutti parhaan ajoajan 2 tuntia 8 minuuttia, mutta se sai vain II palkinnon eläinlääkärien määräämän ylimääräisen lepotauon takia.

Erikoista toimeliaisuutta ja harastusta osoittaa se, että seura rakensi toimintaansa varten oman kilpa-ajoradan ja sille oman talon. V. 1923 ostettiin seuralle Tahvo Majurilta ja Ville Ristseppältä maa-alue rataa varten. Pari vuotta myöhemmin ostettiin Tervolaista entinen venäläinen huvila, joka siirrettiin talkoilla Rist-

ne pienimpien lasten kanssa ja olivat niin kauas kuin "äpärettä" riitti. Me koululaiset jääme kotiin. Isä kävi hevosella hakemassa kuorin maidon ja voin pois.

Äiti kävi joka lauantai Viipurin torilla voita ym tuotteita myymässä, samoin muutkin Rättölän naiset. Varsin sitä varten lie tehty Koisillan seisakki. Aikaisemmin Rättölän naiset kävivät Viipurin torilla linja-autolla, mutta kun rautatieseisakki tuli, kaikki menivät junassa. Viipurin asemalta ottivat taksin, koska oli kiire torille "parhaille" palkoille. Se olikin oikein kilpajuoksua. Yhden kilpajuoksun tässä kerronkin, vaikka se tapahtuikin Koisillalla.

Olimme muuttaneet Hevossaareen. Oli lauantai ja äiti lähti junalla tavaroiden kanssa Viipuriin torille. Minä jäin tekemään viimeisiä kottitöitä, minkä jälkeen minunkin oli määrä mennä Viipuriin ostoksille, kun Valkjärvellä oli enon häät.

Kun sain työt tehdyksi, lähdin pyörällä alkumaksella mennä linja-autossa. Jätin pyörän "Taipaleen" kaupan luo ja kävelin autotien varteen Nupposen mökin ohi odottamaan linja-autoa. Kun olin tullut Koisillalle menevän tien risteykseen myös Kesksen Elias oli

siellä odottamassa linja-autoa ja hän arveli auton jo menneen. Kun Ristseppälästä kuulul junaan vislaus, välähti mieleeni, että taidankin ehtiä Koisillalle ja siellä junaan, kun juna siinä jonkin aikaa joutuu seisomaankin, ennen kun Rättönkylän naiset ovat koreineen ja kantamuksineen ehtineet nousta vaunuun ja olhan junalla Ristseppälästä matkaa vielä kolme kilometriä.

Minä pinkasin juoksuun ja Kesksen Elias perään. Juoksin nuoruuden innolla ja Elias alkoi jäädä, minkä vuoksi hän alkoi huutaa, että Hilikka älä jätä. Mitäpä siitä olisi ollut apua kummallekaan, vaikka olisin hidastanut juoksuani, päinvastoin, kumpikaan ei olisi ehtinyt junaan.

Kun ehdin Koisillalle näkömatkan päähän, naiset näkivät juoksuani ja alkoivat hidastella junaan nousemistaan ja kiirehtivät minua huutamalla. Veturinkuljettajakin näki juoksuani ja odotti niin, että Elias ehti, vaikka oli jäänyt minusta jälkeen aika paljon.

Junassa sitten konnari sanoi, että tämä kilpajuoksija oikeastaan pitäisi päästää ilmaiseksi.

Juoksumatkan oli ollut kilometrin verran.

- Hilikka Hyytiäinen.

seppälään ja annettiin urakalla taan muutamia: r.o. Hippos ja pystytettäväksi.

Kolmen neljän vuoden aikana tehtiin talkootyötä tuhansia mies- ja hevostyöntunteja ja lisäksi palkallista työtä tuhansien markkojen edestä. Radan kuntoonsaattaminen oli suuritöistä puuhaa, olihan käytettävissä vain lapiota, kuokkia ja hevosrattaita. Rata ja talo valmistuivat niin, että radan avajaiset ravikilpailuineen voitiin pitää kesäkuun 3. päivä v. 1939. Näissä kilpailuissa juoksi parhaan kilometriajan Kirrin-Kurri 1,31.

Ravikilpailuja järjestettiin eri puolilla pitäjää järvien jäällä ja osanottajia oli paljon myös naapurikunnista. Monet tunnetut viipurilaiset hevosmiehet olivat vakituksia kilpailijoita ja parhaiden palkintojen viejiä. Edellä olevasta käy selville, että Heinjoelle oli kehittynyt monia hevostaloja, ansioitunein vuosisadan vaihteessa oli ehkä veljekset Juho ja Jooseppi Karvasen talo Kopralla. Heinjoella kasvatamista ja hoitamistaan muutamia: r.o. Hippos ja sen pojat Into 6, Onnin-Sähkö 309, Heikki, Lepo 2424, valtion oriit Eno 293, Uljas 296. Perinteitä talossa on jatkanut Viki Kunnamo hoitamalla Kuovin-Kirmaa, Parolan-Pekkaa, Murrin-Varjoa ja monia muita juoksija- ja kanta-kirjahevosia.

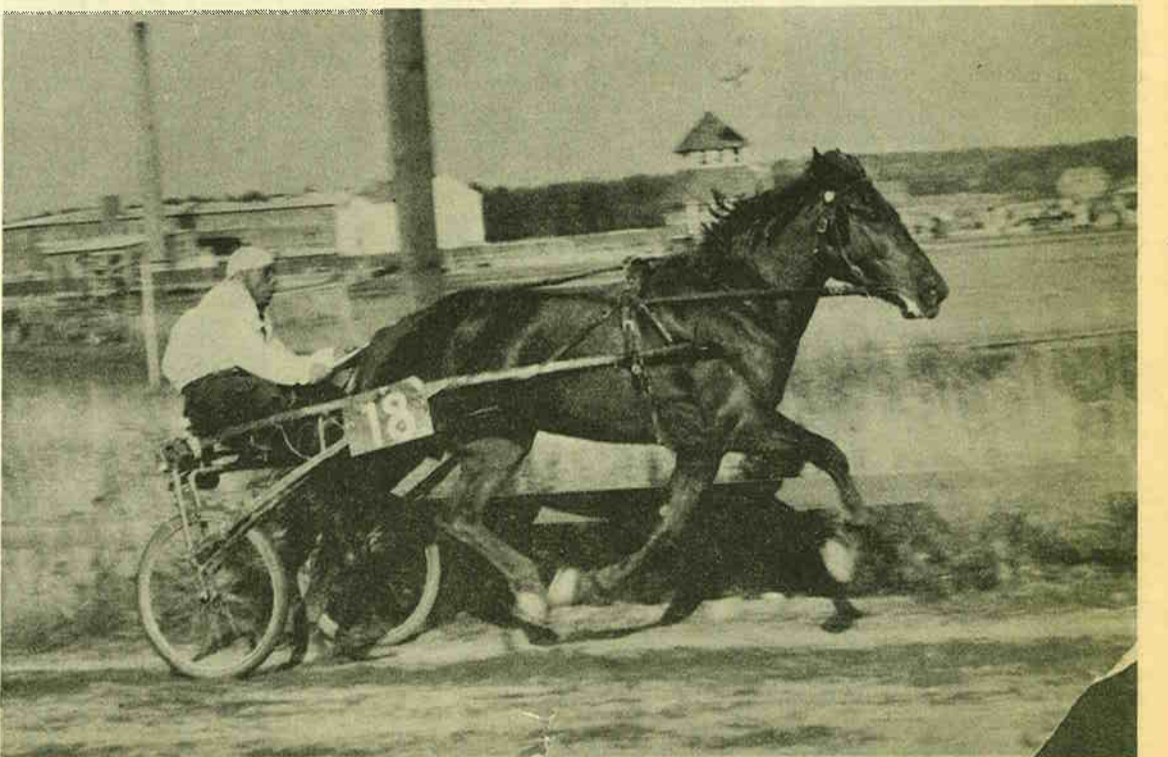
Merkkihenkilöitä

Heinjoen Hevosystävienseura on viettänyt toimintansa 20-, 25- ja 50-vuotisjuhlia, kirjoittanut toimintakertomuksensa, kunnioittanut edesmenneitä seuran jäseniä ja kutsunut monia ansiokkaita hevosmiehiä kunniajäsenikseen. Kunniajäseniä ovat Antti Hyytiäinen, Juho Litja, Tahvo Karvanen ja Antti Hänninen sekä ulkokuntalaisista johtaja Fr. Buttenhoff Viipurista ja maanviljelysneuvos Erkki Pullinen Antreasta.

Seuran puheenjohtajina ovat toimineet Antti Hyytiäinen 1902—1916, Vilho Hyytiäinen 1917—1929, Matti Litja 1930—1936, Tahvo Rät-

Rakento, aika 1.32.2, om. Uno Laitinen, Ojakkala.

Tamma Serkku, omistaja Väinö Kuparinen.

VILJO TEIVONEN:

Sellainen oli KOPRALA

Tuo Kannaksen kyläyhteisö Kopralla kuului Heinjoen pitäjään, rajoittui Muolaaseen ja oli Äyräpään järven kainalossa, tuon kuu- lun lintujärven. Kopralla koostui sen asukkaiden nimeämistä osista, jotka olivat: Metsäpää, Rantapää, Sarven kolkka ja Keskiäly. Lieve- alueita olivat: Nenaho, Könnölä, Verkkomus ja Olhova.

Kylään kuului 70-80 taloa. Kyläs- sä oli kansakoulu, sk-talo, kaksi kauppa: Heinjoen osuuskoupan myymälä ja Rainasalou kauppa, maitotalo ja rukoushuone, joka oli harvinainen maalauskylässä. Antti Taponen teetti sen melkein yksin- nään. Sitten oli paja, mylly, suuta- ri, hieroja ja kuppari. Siis kaikki mitä tuollainen maalauskylä tar- vitsi.

Äyräpään järven vesijättömaat tekivät sen, että karjatalous oli erittäin voimakasta. Joka aamu lähti kolme hevostuormaa maitoa Ristseppälän asemalle. Oli myös monta suurta taloa, jotka kotona jalostivat maidon voiksi ja myivät sen Viipurin torilla. Kurrilla kas- vatettiin sitten isoja vasikoita. Kopralla oli kaksi harjoitteluti- laa: Matti Teivosen ja Ville Karva- sen talot, joissa oli komeita har- joittelijoita, joita kylän pojat mie- lellään katseilivat.

Kopralla jokatalvina tapausta oli jäännöstotokoot maitotalolle. Tal- koissa oli 30-40 hevosta ja miehiä vielä enemmän. Talkoot kestivät joskus kaksikin päivää. "Saijua ja rinkelii" sai syödä niin paljon kuin jaksot ja ennätyskiä tehtiinkin rin-

kelin syönnissä. Näiden talkoiden itseohjeutettu johtaja oli Jantusen Antti.

Tuo kuulu lintujärvi teki sen, että siellä oli paljon "lennosta ja kohotessa" ampujia. Kun elokuun 20. päivä alkoi lähestyä, jolloin sor- sanmetsästys alkoi, silloin viilat- tiin haulikonpiipun suuta monessa talossa ja ammuttiin välillä maa- liin. Ja kun h-hetki tuli, niin voi si- tä pauketta. Saaliit olivat hyviä, ja ne myytiin Sergeille tai Viipurin torilla.

Ihmiset elivät kylässä sovussa toistensa kanssa. Suuremmat "neuvottelut" käytiin Vaselin kata- jikossa. Ne saattoivat joskus venyä pitkiksiin.

Kun oltiin lähellä Muolaata, niin nuorisokulki sen eri kylässä ilta- missa. Kopralla pojat olivatkin "kovaa valuuttaa" Muolaan pitä- jässä, ja hyvin moni löysi sieltä elämäkumppanin eikä ole var- masti kauppojaan katunut. Myöskin omalla sk-talolla oli iltamia varsin usein ja kesäjuhla joka kesä. Kylän ensimmäinen henkilöauto oli Han- nisen Jussilla, Jonkin aikaa ennen talvisotaa kulki myös linja-auto Viipuriin kerran päivässä.

Joka pyhä kesäisin kylän ukot ko- koontuivat kanavan laidalle istu- maan Heittiopeltoon, myöhemmin sk-talon tienhaaraan. Siinä ne vii- kon tapahtumat puuttiin. Oli kuuluja huumorimiehiä kuten Sorvarin Jussi, Aatamin Jussi ym. Kyllä se juttu luisti.

Heinänteon alkamisen merkki oli se, kun Näkin Jussi käveli viikate

olalla ja "lasku" selässä pitkin maantietä. Hän meni "Lahe liet- teelle heinää lyömään".

Niin ne kuulut Kopralla "lietteet". Ne oli jaettu palstoihin ja kun sinne mentiin heinäntekoon jokseenkin samanaikaisesti, niin siellä oli sa- toja ihmisiä yhtä aikaa heinätoissa. Sinne mentiin aamulla, vietiin eväät kekolavalle, syötiin siellä töiden lomassa ja tultiin illalla "maalle".

Siellä katsottiin kuka tekee par- haat keot.

Selkälänjan toisella puolella oli- vat Kuusaan kyläläiset heinätoissa, ja kun sieltä alkoi kuulua milloin kovaa pulinaa, niin seuraavana päi- vänä varmasti satoi.

Usein on kylissä myös n.s. "vah- va mies". Tällaisena vahvana mie- henä pitäisin Kopralla ennen talvisotaa Kunnamon Vikiä. Hän oli monitahoinen mies: urheilija, he- vosten kasvattaja y.m.

Mainiona tarinamiehenä ja hy- vänä ampujana oli Teivosen Väinö tunnettu koko Heinjoen pitäjässä.

Hallikaisen Tahvo osti teuras- karjaa. Hän kyseli: "Onks mitä myötävää?" Ja jos hän kuuli, että Ale Hotokasta tuli kylään (myös karjanostaja), niin silloin lähti Tahvo myös liikkeelle. Sarven Vil- le teki uunit ja niistä savut meni- vät varmasti ulospäin.

Äyräpään lakeuksia Kopralla.

Hyytiäisen Jooseppi haki joka päivä postin Ristseppälän asemal- ta Rainasalou kaupalle, jossa se jaettiin, ja loput hän vei heikurlai- sille.

Hätösen Ville hoiti sitä finanssi- puolta Osuuskassassa, jos oli niin- kuin rahallisia vaikeuksia, niin kyllä ne selvisivät.

Kesäisin oli hyviä uimapaikkoja: Kivenranta sekä Ehatoksen ja Hummarniemen lammet. Naiset kävivät näissä lammissa pyykillä kesällä ja joskus talvellakin pyyk- kää huuhtomassa. Ei näissä lam- missa mitään saastevaaraa ollut, sillä ruutannat pitivät veden puh- taana. Talvella olivat hyviä hiihto- maastoja sellaiset mäet kuin Aitta- kangas, Palokangas, Ehatos, Verk- komus ym.

Näin eleli vauras kylä elämään- sä ja kukoistuskautaan syksyyn lo- kakuun 7. päivään 1939. Silloin tuli kutsu YH:iin. Miehet ja hevoset lähtivät kohti Pölläkkälää. Ja kun lavettikärryn pyörien tärinä lakka- si kuulumasta, niin kylä hiljeni. Sen kukoistuskautta oli päättynyt. Olen nähnyt Kopralla parhaim- millaan, olen nähnyt myös sen alasyötynä masennustilassa ja näiden väliin mahtuu monta kovaa sotavuotta.

Me vanhat Kopralla kylän asu- kaat muistamme monta yksityis- kohtaa kylän asukkaista, tapahtu- mista siellä, pelloista, metsistä jne. Niitä muistelemme, kun tuttu- ja tapaamme.

Sellane ol Kopralla.

tö 1936-1945, Viki Kunnamo tuli v. 1945 seuran puheenjohtajaksi, mitä virkaa hän edelleenkin hoi- taa.

Sodan jälkeen

Hevosystäväinseuran toiminta jatkui ja jatkuu sodan jälkeen muuttuneissa olosuhteissa. Nykyi- sin sen jäsenet asuvat pääasiassa Länsi-Uudenmaan pitäjien, Vihdin, Nummen, Pusulan, Sam- matin, Karjalohjan ja Karkkilan kauppalaan alueella. Jäsenmäärä on noin 160 ja ollut jo 20-luvulta asti.

Toiminta on nykyisin jossain määrin hiljentynyt. Seura on kuitenkin kannustanut hevostenkas- vattajajäseniään muun muassa ja- kamalla kasvattajapalkintoja. Har- rastus elää edelleen.

Astutuskausina seura on vuok- rannut siitosoriita. Sillä on myös ollut oma siitosori Malli 4963 Vi- hdisä. Joka talvi on järjestetty jäärata-ajot. Seura on myös teh- nyt yhteisiä retkiä, joista varsinkin viime kesänä Ruotsiin suori- tettu oli mieleenpainuvimpia.

Kuolema on korjannut satoaan seuran jäsenistössä ja viime vuosi- na on keskuudesta poistunut monta innokasta asianharrastajaa. Väinö Hyytiäinen, Matti Hätönen, Matti Ristseppä, Vilhelm Taponen ja uskollisimpiin hevostietäjiin kuuluva Vilho Laitinen ovat nyt rajan takana.

Nykyiseen seuran johtokuntaan kuuluvat Viki Kunnamo, Väinö Kuparinen, Uno Laitinen, Pauli Torkkeli, Hugo Kykkänen, Matti Hallenberg, Raimo Marttinen, Olavi Taponen, Tauno Sintonen, Eino Lemmetti, Pertti Sarvi ja Armas Laitinen.

Hevosten kasvatuksessa ja val- mennuksessa on nykyäänkin saa- vutettu varsin kauniita tuloksia. Tässä luettelo I palkinnon tam- moista: tamma Heli, rakennepi- steet 20,5, käyttöpiestet 26, yhteen- sä 46 pistettä, omistaja Aukusti Hyytiäinen, tamma Lento raken- nepisteet 20, käyttöpiestet 26, yhteen- sä 46 pistettä, omistaja Hugo Marttinen, Vihti, Tamma Raken- Raksu, rakennepiestet 21, käyttö- pisteet 23, yhteensä 44 pistettä, omistaja Joonas Hyytiäinen, Vihti, tamma Virke, rakennepiestet 19,5, käyttöpiestet 29, yhteensä 48,5 pi- stettä, omistaja Pauli Torkkeli, Vihti. Tästäkin huomaamme, että hevostietäjiin elää edelleen seuran jäsenten keskuudessa.

Heinjoen Hevosystäväinseuran toiminta tulee pian kestäneeksi seitsemänkymmentä vuotta. Taka- na on pitkä ja vaiheikas toimin- ta. Jäsenillä on ollut hevosta, jois- ta on kehittynyt ajan parhaita hevossukuja niin ravi- kuin työ- hevosinakin. On ollut näyttelyjä, kursseja, kilpailuja ja ennenkaik- kea reipasta hevostietäjiä.

VÄINÖ KOSTIAINEN:

ÄYRÄPÄÄN JÄRVELTÄ

Äyräpään järvi rajoittui Kopralla kylän kohdalla Heinjoen pitä- jään. Rantaviiva ei kartalta kat- soen ole suuren suuri, mutta nie- mekkeitä ja ruoikkoja oli runsaasti. Äyräpään järvi oli Poh- joismaiden linturikkaimpia. Lajeja oli niin runsaasti, ettei niitä tässä pysty luettelemaan: taveja, kos- keleita, telkkiä, joutsenia, uikkua, eri sorsalajeja, lokkeja - tavattiin myös eräät hyvin harvinaiset la- jeja. Kevätaamuisin selällä ka- lanpyydyksiä kokevalle on joka puolelta kuulunut lintujen viserrys jäänyt lähtemättömästi mieleen.

Koprallaisten mieleen on järvi jäänyt sorsastusjärvenä. Elokuun 20 päivä, jolloin sorsametsästys al- koi, oli kohokohta kylän miesten elämässä. Linturikas järvi oli kas- vattanut linnustajia joka taloon, ja jo viikkoja aikaisemmin aloi- tettiin haulikoiden kunnostus. Pa- noksia ladattiin satamäärin: on- han sorsastus metsästyksen muoto, jossa panoksia kuluu runsaasti.

Silloisen riistalain mukaan sor- sastus alkoi klo 24.00. Järven ran- taan kerääntyttiin illalla hypissä ajoihin, jotta päivän valjetessa ol- taisiin suotuisissa asemassa. Nuotit roihusivat järven ympärillä, juotiin kahvia ja syötiin voileipää. Kuten nykyäänkin tavallista on, oli miestä väkevämpääkin muka- na. Nämä ensimmäisen aamun sorsajahdit olivat aina jännittä- vimmit; minä ehdin olla niissä kahdesti mukana. Sorsastus onkin sittemmin jäänyt pysyväksi har- rastukseksi. Ero on vain siinä, ettei Äyräpään järven veroista enää myöhemmin ole löytynyt.

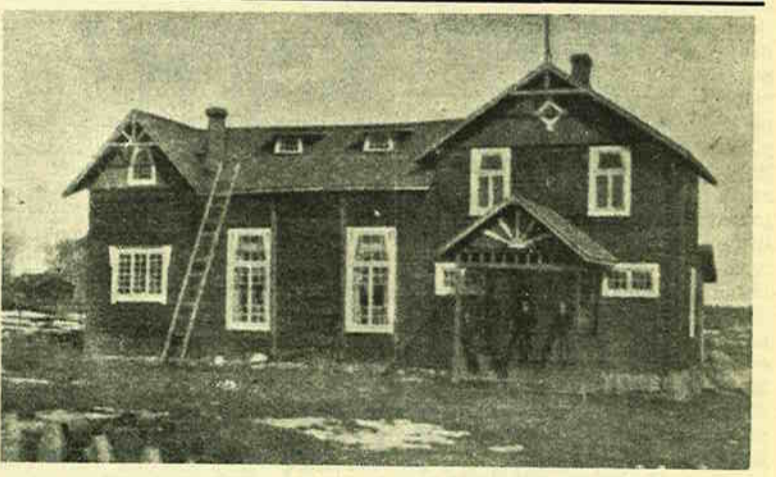
Äyräpään järvi oli myös kalaisa järvi ja tarjosi antimiaan yltäkyl- läisesti joka talouteen. Järvi oli tyypiltään matala ja ruohoinen, jossa kalat erinomaisesti viihtyi- vät. Sitäpaitsi se oli yhteydessä Vuokseen, josta tuli runsaasti nou-

sukalaa. Kalastus oli pääasialli- sesti kevätkalastusta; talvipyyntiä harrastettiin vähemmän. Ammatti- kalastajia ei varsinaisesti ollut, vaan kalastusta harjoitettiin pää- asiallisesti kotitarpeeseen. Tavalli- simpia pyyntivälineitä olivat ry- sät ja katiskat; aikaisemmin har- rastettiin myös nuottakalastusta. Viimeisinä Heinjoen vuosina oli tämä kalastusmuoto kuitenkin sam- mumassa.

Eriyisen suosittua oli tuulas- tus. Sitä harrastettiin kaikissa

piireissä; kerrotaan, että rovasti Palovaarakin olisi ollut retkillä mukana. Äyräpään järvi olikin ma- taluutensa takia tuulastukseen eri- tyisen sovelias.

Tuulastamassa käytiin syksyisin pimeän aikaan. Valaistuslaitteena käytettiin terraksia, joita poltettiin kopraimissa. Samana yönä saattoi järvellä näkyä jopa 60 tulta. Tä- mä oli se vanhanajan konsti, jolla saatiin kala pimeän järven pin- taan. Kehityksen mukana tulivat kuvaan uudet valaistuslaitteet. Petromaxit, joissa käytettiin polt- toaineena valopetroolia, olivat hy- vin käyttökelpoisia tuulastuksessa kirkkaan valonsa takia.

Heinjoen vanha nuorisoseuran talo.

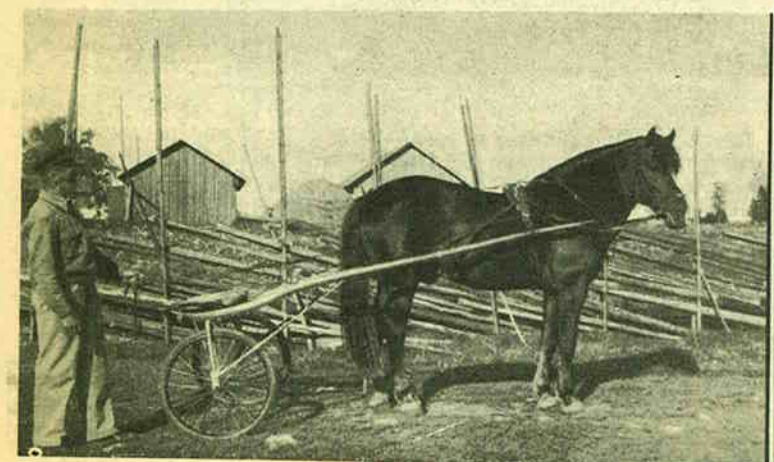
Nuorisoseuratyö avarsi elämänpiiriä ja maailmankatsomusta

Viime vuosisadan loppupuolella oli useasti tullut esiinkysymys si- vistystyön tarpeellisuudesta hein- jokelaisten keskuudessa. Saihan kansakoululaitos alkunsa 1870-lu- vulla ja olemassaolollaan loi poh- jaa myöhemmälle henkselle kas- vatustyölle. Kansakoulu tutustutti nuorison kirjoihin eikä kirkon ope- tus enää riittänyt. Haluttiin oppia uusia tietoja ja taitoja ja maaperä oli vapaalle kansansivistystyölle otollinen.

Paikkakunnan nuori ylioppilas Juho Parikka oli ensimmäisiä in-

nokkaita nuorisoseura-aatteen kannattajia. Hänen johdollaan ko- koontui joukko nuoria v 1892 kun- nantupaan pohtimaan, mitä Hein- joella olisi tehtävä kunnan henksen elämän rikastuttamiseksi. Yksi- mielisesti päätettiin perustaa aat- teellinen yhdistys, Heinjoen Nuori- seura. Ensimmäiseksi puheen- johtajaksi kokous valitsi Vilho Nä- kin ja sihteeriksi tuli Vilho Kosta- mo. Seuran toiminta oli saanut al- kunsa.

Tässä yhteydessä on tuskin tar- peellista ryhtyä yksityiskohtai-

Siitosori Murron-Varjo yh 158, om. Viktor Kunnamo, Kopralla.

OSMO HILLEBRANDT:

Heinjoen urheilun huippunimiä

Urheiluharrastus Heinjoella oli ennen talvisotaa vireää ja monelle suuremmallekin pitäjälle esimerkiksi kelpaavaa. Tästä tulee suureksi osaksi kiitos suojeluskunnalle ja sen poikaosastoille, samoin urheilusta kiinnostuneille kansakoulunopettajille. Opettaja Ikävalko kirkonseudulta, Tuhkanen Kopralla-Heikurilan suunnalta ja Metiäinen Kämärältä innostivat monen pojan hiihtoladuille ja kilparadoille.

Heinjoen Urheilijoiden jäsenistä ei tosin kukaan ennen talvisotaa kohonnut aivan maan parhaimmiston, mutta piiriin ja maakunnan valioihin heitä kuului. Esim. 4x100 m:n viestijoukkue Ensio Juottonen — Ville Rakkonen — Arvo Litja — Reino Hallenberg sai hakea parhaampansa aina Viipurin Urheilijoista tai Pölläkkälän Urasta saakka. Kaikki olivat tuollaisia 11,4—11,5 miehiä ja silloisten mittapuiden mukaan nuo olivat kunnioitettavia aikoja.

Hiihdossa sellaiset miehet kuin Oiva ja Antti Sintonen, Utrianen Kämärältä ja jatkosodassa

kaukopartiomatkalla kadonnut Jouko Hyytiäinen olivat nimiä, jotka tunnettiin yli maakunnan tiukkoina kamppailijoina hiihdetäessä seuraottelija naapuripiirien miesten kanssa.

Sodan jälkeen Heinjoen Urheilijoiden toiminta luonnollisesti joksikin aikaa pysähtyi. Innostus urheiluun oli kuitenkin suuri ja harrastusta jatkettiin Varsinais-Suomessa Marttila keskipisteinä. Jo vuonna 1945 saatiin kokoon maakuntaviestijoukkue, joka Varsinais-Suomen maakuntaviestissä sijoittui kolmanneksi.

Myöhemmin Uudellemaalle siirtymisen jälkeen tuli Heinjoen Urheilijoiden sijaintipaikaksi Vihti. V. 1949 seuran nimi muutettiin Kalevan Viestiksi ja samana vuonna se liittyi Vihtin Viestiin. Omalla nimellään se on Vihtin Viestin alaosastona.

Arvo Litja ja Illin veljekset

Jo ennen sotia urheilussa mukana ollut Arvo Litja on eräs

Heinjoen huomattavimpia nimiä. Hän sijoittui vuonna 1946 kymmenottelun Suomen mestaruuskilpailuissa viidenneksi ja kuului lajissaan useana vuonna maan parhaimpiin.

Tuokkolassa syntyneet veljekset Jaakko ja Paavo Illi yltyivät kumpikin mestariluokan tuloksiin korkeushyppäjinä. He edustivat koko aktiivisen kilpailuajansa Nummen Kipinää ja luukeutuivat tuolloin aikansa parhaimpiin. Jaakon, veljeksistä vanhemman, huipputahti oli 50-luvun puolivälissä. Hänen parhaimmaksi tuloksekseen jäi 197 cm, mikä samalla oli Suomen neljänneksi parhain tulos. Jaakko Illi edusti Suomea myös Ruotsi-Suomi-maottelussa v. 1956. Nykyisin hän toimii riistapoliisina läntisellä Uudellamaalla. Nuorempi veli Paavo hyppäsi parhaan hyppynsä v. 1957, jolloin hän voitti Uudenmaan piirin mestaruuden tuloksella 195 cm. Hän on käynyt Vierumäen liikuntaneuvojan ns. pitkän kurssin ja toimii samalla urheiluopistolla kenttämestarina, missä työssä häntä pidetään eräänä pätevimmistä.

Molemmat veljekset olivat lahjakkaita hyppääjiä, mutta jättivät ehkä harjoittelun hieman liian vähälle ja lopettivat uransa tavallaan kesken. Mahdollisuuksia parempiinkin tuloksiin olisi ollut.

Hiihtoa ja rasvaamista

Raimo Hyytiäinen on 60-luvun hiihtäjästä huomattavimpia. Hän kuului usean vuoden ajan Uudenmaan parhaimmiston ja hänestä odotettiin mestarimestä. Krooninen tulehdussairaus esti kuitenkin tiukan harjoittelun.

Osmo Hillebrandt on monitaitoinen mies, kun hiihdosta ja sukista on puhe. Kalevan Viestin riveissä hän hiihti yhden Uudenmaan piirin mestaruuden 30 km matkalla ja kun yhteyksien pito Karjalohjalta Vihtiin oli hankalaa, hän siirtyi Karjalohjan Urheilijoihin ja voitti saman matkan toistamiseen. Hänen viimeinen seuransa oli Fiskars IF ja tuolloin hän voitti kymmenkunta maakunnan mestaruutta 15 ja 30 kilometrin hiihdossa ja kolme liiton mestaruutta yhdistetyssä hiihdossa ja mäenlaskussa. Salpausselällä hän on kolmasti ollut palkinnoilla. Hiihdon pisin matka, 50 km, ei ole myöskään Hillebrandtille vieras; aktiivisikoinaan hän tahtoi matkan 30 kertaa, josta hän sittemmin on saanut Suomen Hiihtoliiton mestariluokan merkin.

Vuonna 1951 alkoi toinen kausi ja se merkitsi valmentajan työtä. Hillebrandt toimi kolme vuotta valmentajana Länsi-Saksassa, samoin myöhemmin espanjalaisten valmentajana. Hillebrandt on ollut 60-luvun alusta lähtien Rexusivoidetehtaan kokeilijana ja voideasiantuntijana, missä ominaisuudessa hän on joutunut toimimaan Suomen hiihtojoukkueen rasvamestarina. Hän on kiertänyt olympialaisia ja maailmanmestaruuskilpailuja ja seuraava kohde on Sapporo. Heinjoen miehellä on ollut sormensa pelissä, kun aikanaan luetaan suomalaisten onnistuneesta tai epäonnistuneesta voitelusta.

Hillebrandt toimii nykyään myös Uudenmaan piirin piirivalmentajana.

Kyntö on kultalaji

Parhaimmat tuloksensa heinjoelaiset ovat saavuttaneet kynnön alalla. Varsinainen kilpakyntöharastus alkoi 50-luvun alussa ja ensimmäiset järjestetyt Suomen mestaruuskilpailut alkoivat heinjoelaisittain hienosti. Hugo Joonas Sintonen Vamppalasta leitettiin ensimmäiseksi Suomen

Osmo Hillebrandt Baijerin maisemissa.

Heinjoen suojeluskunnan Kääntymän kyläosasto voitti v. 1927 Tuolalan Kyyrölään urheilukentällä 5x1000 metrin viestin. Kuva on otettu kentän reunassa, vasemmalta: Johannes Taponen, Joonas Litja, Iivari Rääkkönen, Elias Noro (ainoa elossa oleva joukkueen jäsen) ja Matti Rääkkönen.

sesti selvittämään seuran eri työmuotoja. Tärkeämpi kysymys on sen merkitys aatteellisena kasvattajana. Seurojahan perustettiin paikkakunnalle useitakin: Ristepälässä, Kopralla, Kääntymällä, Heikurilassa ja Kämärällä oli kussakin oma yhdistyksensä. Työ oli palkatonta ja vapaaehtoista valistustyötä, joka vei nuoret nurkkatansseista puhdashenkiseen toimintaan. Näistä ympyröistä on monen kunnallismiehen ura saanut alkunsa. Tuolloin ei ollut kansanopistoja, vaan tarvittavat tiedot ja kokemus oli hankittava itse ja omatoinen. Nuorisoseuratyö tarjosi oivallisen lähtökohdan kokoustekniikan oppimisessa ja pienistä luottamustehtävistä siirryttiin vähitellen suurempiin. Sama pätee seurakuntatoimintaan.

Heinjoen Nuorisoseuran säännöt olivat tiukat ja niitä noudatettiin omantunnon tarkasti. Säännöt edellyttivät kristillistä viiveelliseltä pohjalta lähtevää toimintaa raittiin ja yhteiskuntakelpoisen kansalaisen luomiseksi.

Seurat saivat taloudellista tukea myös ulkopuolisilta. Useat Heinjoella asuneet varakkaat ja valistuneet henkilöt auttoivat henkisellä ja aineellisella panoksellaan nuorisoseurojen työtä. Useaan kylään saatiinkin seuralle oma talo ja näin nuorisolle kokoontumispaikka.

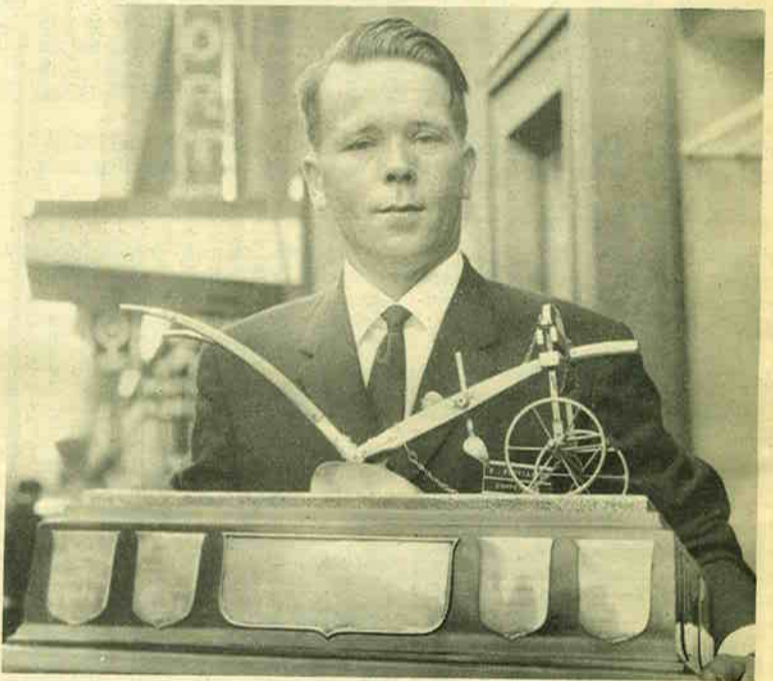
Toiminta oli vireimmillään 20-luvulla. Alaosastoihin kuului mm urheiluseura, joka niitti mainetta oman pitäjän ulkopuolellakin. Samoin seuran torvisoittoa saa-

vutti esiintymisillään suurta suosiota. Näytelmäharrastus oli jäsenten keskuudessa innokasta, useita suuriakin näytelmiä harjoiteltiin ja esitettiin. Seitsemän veljestä, Pohjalaisia, Nuijapäällikkö, Roinilan talossa, Nuori luotsi ja Savon sydämessä kuuluivat ohjelmistoon. Etelä-Karjalan keskusseuran ohjaajan johdolla harjoitettiin laajamittaisempia näytelmiä, jos omia voimia ei niiden läpiviemiseksi katsottu riittäviksi.

Seuralalla oli useita lihavia vuosia, kunnes 30-luvulla seurasi laskukausi. Tuolloin perustetut suojeluskunnat vaativat osansa voimista. Maanpuolustushenki oli voimakas ja samat henkilöt olivat mukana sekä suojeluskunnassa että nuorisoseuroissa. Maanpuolustus katsottiin ajan hengen mukaisesti kaikkia muita asioita tärkeämmäksi.

Näin monien vuosien jälkeen asiointa mielellään punnitessaan vain todeta, ettei työ ollut turhaa. Noina vaiherikkaina vuosina avarut monen jäsenen henkinen elämämpiiri ja maailmankatsomus. Kun ajattelee, miten heinjoelaiset uusilla asuinajollaan ovat pystyneet saavuttamaan paikkakuntalaisten luottamuksen ja arvostuksen, laskee osan kunnialta nuorisoseuratoiminnan tilille. Muistutpa mieleeni eräs siirtoväen ja sijoituskunnan asukkaiden välisessä tutustumistilaisuudessa tapahtunut kohta. Muuan isäntä kuiskasi tuolloin korvaani: "Nämä heinjoelaiset ovat jotain vallovaakee".

- Vilho Sintonen.

Tätä kulta-auraa ei Eero Rautiainen saanut omaksi, mutta kotona on pienoismalli.

mestariksi. Hänelle kertyi sittemmin viisitoista kilpailuvuotta, joihin sisältyi MM-kisaedustus Kanadassa v. 1953. Sintonen pääsi tuolloin 13. sijalle. Hänellä on useita hyviä sijoituksia maakunnallisissa mestaruuskilpailuissa. Myöhemmin ammattiautoilijana toimiessaan hän on kuljettanut kyntökaluja ympäri Eurooppaa muitten heinjoelaisien ollessa vuorostaan kilpailijoina.

Sintonen — entinen pikahiihtäjä muuten — on ollut varsinaisen oppi-isä heinjoelaisille kyntäjille Hillebrandtille ja Rautiainen näiden ollessa uransa alussa. Eivätkä hänen neuvonsa turhaan menneetkään.

Heinjoen Tuokkolassa v. 1931 syntynyt Eero Rautiainen ansaitseekin oman lukunsa. Hänestä tuli ensimmäinen maailmanmestari heinjoelaisille ja samalla koko maalle Oslossa v. 1965. Hänen pitkään ansioluokastaan mahtuu neljä Uudenmaan mestaruutta. Tässä yhteydessä on huomattava, että Uudeltamaalta ovat aina löytyneet Suomen parhaat kyntäjät. Hänellä on neljä perättäistä Suomen mestaruutta ja useita kärkisijoja. Ennen maailmanmestaruuttaan hän saavutti II sijan Kanadan MM-kilpailuissa ja Wienissä kymmenennen.

Rautiainen on myös työteliäs maanviljelijä, joka hoitaa Karjalohjalla mallikelpoista tilaansa. Aktiivinen kilpaileminen loppui v. 1966, mutta me heinjoelaiset toivomme tietysti tapaavamme vielä hänet kyntämässä muuallakin kuin kotipelloillaan.

Useat muutkin heinjoelaiset ovat osallistuneet melkoisella menestyksellä kyntökilpailuihin yletymättä silti SM-kilpailutasolle. Ainoastaan edellä mainittu hiihtomies Hillebrandt on siihen pystynyt, kuitenkin Suomen mestaruuteen pääsemättä. Huono onni on saattanut olla kilpailuissa mukana, siksi useita mitalisijoja hänellä on, viimeksi kuvavana vuonna toinen sija. Myös Hillebrandt on ollut edustajana MM-kilpailuissa. Vuonna 1968 hän tuli Uudessa Seelannissa neljänneksi ja tänä vuonna Tanskassa tuli 14. sija. Heikurilassa syntynyt Hillebrandt on myös maanviljelijä, joka eräänä lukuisista sivuharrastuksistaan harjoittaa kyntöneuvontaa.

Useita muitakin ansioituneita urheilijoita Heinjoelta löytyisi. Tilan puute estää kuitenkin heitä kaikkia tässä mainitsemasta. Paras onkin laittaa toivo nousevaan urheilijapolveen, ehkäpä se toivotavasti ylittää nämä saavutukset.